

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav politologie

Bakalářská práce

Jiří Kúr

Konzervativní odpor k liberální demokracii. Carl Schmitt a Ernst Jünger

**Conservative Discontent with Liberal Democracy. Carl Schmitt
and Ernst Jünger**

Praha 2014

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Ing. Milan Znoj, Csc.

Poděkování

Je mou milou povinností a ctí poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu Doc. PhDr. Ing. Milanu Znojovi, Csc. za cenné podněty a připomínky, které pronesl během psaní této práce. Dále bych rád poděkoval své rodině a nejbližšímu okolí za trpělivost a podporu.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 15. 7. 2014

.....

Jiří Kúr

Abstrakt

Liberální demokracie je zastupitelská vláda, která v sobě spojuje principy liberální a demokratické. Bakalářská práce se bude věnovat konzervativní kritice tohoto politického režimu, kterou za časů Výmarské republiky v německém prostředí formulovali Carl Schmitt a Ernst Jünger. Výmarská republika po dobu svého fungování, v období po skončení první světové války, tak ve 30. letech, byla vystavena tlaku ze strany krajní levice i pravice, který bezprostředně ohrožoval její existenci. Na uvedenou kritiku vážné krize státu reagoval právě Carl Schmitt ve svém díle. Stěžejní prací v tomto ohledu je *Pojem politična*, který recenzuje Ernst Jünger. Vzniká tak kritický dialog orámovaný německou konzervativní revolucí, kritizující nestabilní demokracii Výmarské republiky a v ní nivelizující kolektivismus, triumf masy nad osobností a diktaturu obyčejného člověka ulice, a politický pluralismus, jehož přímým důsledkem je deformace a rozklad parlamentarismu.

Klíčová slova

Carl Schmitt, Ernst Jünger, politično, konzervatismus, nacionalismus, německá konzervativní revoluce, Výmarská republika, kritika liberální demokracie

Abstract

Liberal democracy is a representative government that combines the principles of liberal and democratic. The Bachelor thesis will be devoted to conservative criticism of the political system, which in the days of the Weimar Republic in German environment was formulated by Carl Schmitt and Ernst Jünger. The Weimar Republic for the time of its functioning, in the period after the World War I and in the 30's, was under pressure from the extreme left and the right, immediately threatened its existence. On this criticism of the serious crisis of the state responded Carl Schmitt in his work. The key work in this regard is the *Concept of Political*, which is reviewed by Ernst Jünger. This creates a critical dialogue framed by the German Conservative Revolutionary movement, criticising fragile democracy of the Weimar Republic and the leveling collectivism, the triumph of the masses of the individuals and the common man dictatorship, and the pluralism, which is a direct consequence of the deformation and degradation of parliamentarism.

Key words

Carl Schmitt, Ernst Jünger, the political, conservatism, nationalism, German Conservative Revolution, The Weimar Republic, crisis of parliamentarism, critique of liberal democracy

Obsah

1. Úvod	7
2. Konzervativní revoluce	9
2.1 Výchozí poznámky	9
2.1.1 Pět skupin	11
2.1.2 Válka v mladokonzervativním hnutí	13
2.1.3 Mladokonzervativní vize Německa po roce 1918	14
2.2 Carl Schmitt a konzervativní tradice	18
2.3 Ernst Jünger a konzervativní tradice	21
3. Carl Schmitt	25
3.1 Výchozí poznámky	25
3.2 Demokracie a parlamentarismus	26
3.2.1 Schmittovo pojetí demokracie	26
3.2.2 Schmittovo pojetí parlamentarismu	29
3.3 Kritika liberalismu	32
3.4 Pojem politična	33
4. Ernst Jünger	36
4.1 Výchozí poznámky	36
4.2 Pojem totální mobilizace	39
4.3 Figura dělníka	42
4.4 Bolest	43
5. Závěr	45
Seznam literatury	47

1. Úvod

Liberální demokracie je zastupitelská forma vlády, v níž jsou spojeny prvky liberalismu a reprezentativní demokracie. Teoretické kořeny klasické liberální demokracie souvisí se vznikem teorie liberalismu na přelomu 17. a 18. století, a zejména pak s pracemi Johna Locka. Liberálně demokratické režimy zdůrazňují garanci práv jednotlivců a ideu právního státu. Jedná se o zastupitelskou formu demokracie, která vychází z představy, že občané nevykonávají moc přímo, ale prostřednictvím svých volených zástupců, kteří reprezentují jejich zájmy. Základními instituty liberálně zastupitelské demokracie jsou parlament, princip dělby moci, politické strany, volný poslanecký mandát a všeobecné volební právo.

Výmarská republika představuje první pokus o vytvoření demokratického parlamentního systému v rámci německého prostoru. V článku 1 odst. 2 Výmarské ústavy z roku 1919 se říká: „veškerá moc vychází z lidu“. Tím byly položeny právní základy nového státního uspořádání, jež se opíralo o liberální demokracii a neutralitu státu.

Zdroje německého revolučně konzervativního hnutí, označovaného jako konzervativní revoluce, se nacházejí ve společenskopolitických východiscích a výsledcích první světové války. Z jednotlivých verzí konce války, tak jak je jednotlivé okruhy přijímali za své, lze vyvodit základní rysy konzervativního postoje, platné nejen pro konec války, ale i pro vztah k listopadové revoluci a k nově ustavené Výmarské republice. Vnější nepřátelé, proti kterým byla vedena válečná kampaň na frontách první světové války, se po založení Výmarské republiky stali vnitřními nepřáteli vně státu a národa. Revoluce roku 1918 byla označována za revoluci zrádců a nepřátel německého národa, neboť navazovala na zhoubné dědictví západních ideálů roku 1789, jež byly antitezí k těm z roku 1914.

Jak se ukázalo, liberálně demokratické zřízení nově vzniklého státu, designované na základě vnějšího tlaku vítězných spojenců, nedokázalo efektivně čelit útokům z řad extrémní pravice i levice. Do hry častěji vstupoval prezident Paul von Hindenburg prostřednictvím článku 48 Výmarské ústavy. Tím byl osud republiky zpečetěn.

Cílem této práce je poukázat na ty prvky liberálně demokratického zřízení Výmarské republiky, které byly podrobeny kritice z řad členů německého poválečného

mladokonzervativního hnutí. Práce samozřejmě nemůže aspirovat na prozkoumání takto široce vymezeného tématu v celém jeho rozsahu, proto bude zaměřena pozornost především na kritiku liberálně demokratických pozic, jež vychází z děl Carla Schmitta a Ernsta Jüngerera, v časovém vymezení doby existence výmarského státu, tj. mezi lety 1919-1933.

Prostřednictvím této práce se pokusím porovnat koncepce kritiky liberální demokracie u Carla Schmitta a Ernsta Jüngerera, určit podobnost a diferenci obou koncepcí, v rámci revolučně konzervativního hnutí.

Práce je rozdělena do tří částí. Nejprve bude vyložena pojem konzervativní revoluce. Zde se primárně zaměřím na definici a výklad jeho charakteru. Následovat bude rozbor Schmittova pojetí pojmu demokracie, liberalismus a parlamentarismus, který bude doplněn právě o Schmittovu kritiku těchto pilířů liberální demokracie. V poslední části práce se zaměřím na Jüngerovy postoje vůči liberálně demokratickým prvkům, které jsou v poválečném období formovány především z válečného odkazu, a to skrze totální mobilizaci, uskutečňovanou prostřednictvím figury dělníka.

2. Konzervativní revoluce

Spojení „konzervativní revoluce“ je poprvé použito v Mannově *Ruské antologii* z března roku 1921, kde je dáno do souvislosti s Nietzscheovými *Nečasovými úvahami*.¹ V práci raného Manna je přiznaná inspirace myšlením Friedricha Nietzscheho, Arthura Schopenhauera a Dmitrije Sergejeviče Merežkovského. V eseji *O německé republice* Thomas Mann distancuje konzervativní myšlení od minulosti a definuje jej jako nový proud, ve službách budoucího rozvoje starých kulturních forem (*Zukunftskonservatismus*), zbavený sentimentálního atavismu.² Do opozice vůči *konzervativnímu* staví liberalismus, který podle Manna jen opakuje vyčpělá hesla osvícenství, a je antagonistický k humanismu a nacionalismu vznešeného německví.³

2.1 Výchozí poznámky

Armin Mohler v úvodu své práce *Die konservative Revolution in Deutschland 1918–1932* poukazuje na problém obecně platné definice pojmu „konzervativní revoluce“, což dokládá absencí pevného a hmatatelného středu, okolo něhož by se soustředila. Mohler dále tvrdí, že hnutí působilo spíše na okraji politického dění či v jeho podzemí,⁴ a jeho obrysy jsou natolik mlhavé a nezřetelné, že může obsáhnout nejrozličnější věci.⁵ Na tomto faktu se s Mohlerem shodli i ti teoretici, kteří se v jiných bodech vůči němu ostře vymezili.

Studium podstaty, charakteru a diskurzu mladokonzervativního hnutí v německém a rakouském prostředí po roce 1918, pracuje se třemi základními přístupy. První z nich kategoricky odmítá spojení „konzervativní revoluce“ s ohledem na značnou nesourodost a nejednotnost skupiny autorů, a poukazuje na její vzdálenost od původních konzervativních

---

¹ URVÁLEK, A.: Dějiny německého a rakouského konzervativního myšlení. 2009, s. 412.

² ROBERTSON, R.: The Cambridge Companion to Thomas Mann, 2004, s. 22.

³ Tamtéž, s. 23-24.

⁴ Srv. SONTHEIMER, K.: Antidemokratisches Denken in der Weimarer Republik: die politischen Ideen des deutschen Nationalismus zwischen 1918 und 1933. 1994⁴, s. 123.

⁵ MOHLER, A.: Die Konservative Revolution in Deutschland 1918-1932. Ein Handbuch. 1999⁵, s. 11-12.

pozic.⁶ Stoupenci tohoto přístupu se snaží o nalezení zpřesněného, adekvátnějšího označení nebo dále diferencují konzervativní spektrum na další skupiny a názorové proudy. Tímto směrem se ubírá například Stefan Breurer, který namísto „konzervativní revoluce“, užívá termín „nový nacionalismus“.⁷

Zástupci druhého pohledu ponechávají pojmu „konzervativní revoluce“ svou platnost, ale vymezují jej diferencovaněji. Rolf Peter Sieferle ve studii *Der Konservative Revolution* vyňal mladokonzervativní generaci ze zkreslujícího pravolevého dualismu, který podle jeho soudu neodráží dost věrně politickou a ideologickou konstelaci Výmarské republiky, a zasadil ji do triadického schématu, v němž jsou vrcholy trojúhelníku tvořeny konzervativní revolucí, humanitním liberalismem a marxistickým socialismem.⁸

Třetí postoj se zaměřuje na přesnější vymezení dobové konzervativní podstaty a hledá nový jednotící prvek tehdejšího konzervativního hnutí, které bývá označováno jako revolučně konzervativní. Raimund von dem Bussche zastává názor kontinuity hnutí s dřívějším konzervativním myšlením a nepokládá konzervativní revoluci za nijak výlučný proud, jenž by se diametrálně odlišoval od pravicově konzervativního myšlení.⁹ Konzervativní revoluce je signaturou veškerého konzervativismu po roce 1918, její podstatou však nebylo nic nového – konzervativně revolučního – nýbrž to, co určovalo konzervativní postoje již ve vilémovské éře, tj. „politizace nepolitického“. Jednotícím prvkem konzervativní revoluce z pohledu tohoto přístupu je neracionální a v důsledku nedemokratická snaha politizovat nepolitičnost. Zástupci tohoto postoje tak navazují na Sothheimerovu studii o antidemokratickém myšlení Výmarské republiky z roku 1962,¹⁰ kde je meziválečné konzervativní myšlení chápáno jako jeden z projevů dobově velmi rozšířeného antidemokratického nepolitického iracionalismu.

---

⁶ BREUER, S.: *Anatomie der Konservativen Revolution*. 1993, s. 5.

⁷ Tamtéž, s. 180-184.

⁸ URVÁLEK, A.: 2009, s. 242.

⁹ BUSSCHE, von dem R.: *Konservativismus in der Weimarer Republik: die Politisierung des Unpolitischen*. 1998, s. 1-20.

¹⁰ SONTHEIMER, K.: *Antidemokratisches Denken in der Weimarer Republik: die politischen Ideen des deutschen Nationalismus zwischen 1918 und 1933*.

2.1.1 Pět skupin

Armin Mohler rozčlenil revolučně konzervativní hnutí do pěti základních skupin, k nimž přiřadil jednotlivé autory či autorské okruhy.¹¹

Prvním seskupením je tzv. *národovecká skupina (die Völkischen)*¹², zastoupená Theodorem Fritchem, Houstonem Stewardem Chamberlainem a Erichem Ludendorffem. Uskupení prošlo vrcholem už ve vilémovské éře a meziválečná éra nepřinesla z jejího pohledu nic nového. Jak známo Chamberlainovy práce nesou rasově biologický akcent, ten je nutno vymezit vůči antropologické variantě rasismu, jež byla v pozdějších etapách hnutí častější a odkazovala na souboj mezi rasou „panskou“ (hrdinská, odvážná, vědoma si svých povinností) a „otrockou“ (pilnou, inteligentní a mocně se rozmnožující). Další ideové směřování německého konzervativismu ve 20. letech ukazuje, že afinita mezi konzervativismem a biologickým rasismem neměla dlouhého trvání, a že naprostá většina autorit z okruhu konzervativní revoluce se od biologického rasismu výslovně distancovala, což je zároveň i jedním z kritérií, jež dovoluje odlišit tuto generaci konzervativců od nacistického hnutí.¹³

Druhou skupinu označovanou jako *mladí konzervativci (Jungkonservativen)*¹⁴ tvoří tři okruhy zastoupené v Berlíně Arthurem Moellerem van den Bruck, v Hamburku Wilhelmem Stapelem, a v Mnichově kolem Edgara Julia Junga a redakce časopis *Die Tat*.¹⁵ Nejvýznamnější částí skupiny je berlínský kruh, jehož čelním představitelem je Moeller van den Bruck (1876-1925), jenž bývá pokládán za „*vůdčího ducha a ztělesněné svědomí*“¹⁶ mladokonzervativců. V jeho spisech narazíme na řadu konzervativních konstant: zejména protiklad kultury/civilizace a mládí/stáří. Tato představa, přenesená na dějiny kultury a národů, chápe vše *mladé* jako zatím nevyzrálé, problematické a živoucí, vyznačující se kulturním potenciálem a budoucností, a naopak ono *staré* jako dovršené, přezrálé a umírající.

¹¹ MOHLER, A.: 1999⁵, s. 130-165.

¹² Tamtéž, s. 131-138.

¹³ URVÁLEK, A.: 2009, s. 133-136.

¹⁴ Tamtéž, s. 138-142.

¹⁵ Mohlerem je myšlena redakce časopisu v době, kdy v jejím čele stál Adam Kuckhoff (od dubna 1928) a po něm Hans Zehler (od září 1929).

¹⁶ *Das Gewissen (Svědomí)*, mladokonzervativistický časopis, vycházející mezi rokem 1919 a 1927, jehož podobu Moeller van dem Bruck zásadně určoval. Vzešel z kruhu konzervativních bytostně nestranných intelektuálů (mj. H. von Gleichen, E. Stadtler, M. H. Boehm, H. Grim, aj.), kteří se v červnu 1919, na protest proti podpisu Versailleské mírové smlouvy, sdružili do tzv. Červnového klubu (Juni-Klub). URVÁLEK, A.: 2009, s. 244.

Staré je natolik civilizačně přesycené, že již není schopno vstřebávat cokoli kulturního, je tudíž uzavřeno v aktuální přítomnosti, bez budoucnosti. Moeller tyto konzervativní vzorce instrumentalizoval v boji proti vnějšímu (západnímu) a vnitřnímu (demokratickému a parlamentnímu) nepříteli.¹⁷

Třetí skupina *nacionální revolucionáři* (*Nationalrevolutionäre*),¹⁸ sdružuje mimo jiné tzv. „vojácký nacionalismus“ Ernsta Jüngera, který pokládal válku za hlavní hodnotu, jež dává životu smysl, jak píše ve stati *Boj jako duševní prožitek* (*Der Kamp fals inneres Erlebnis*) z roku 1922: „*Válka – matka všech věcí – je i naší matkou, ukovala nás, zocelila nás a otesala do naší dnešní podoby.*“¹⁹ Mohler sem dále řadí Franze Schauweckera, Ernsta von Salomon a představitele veškerých polovojenských organizací a sdružení, *Frontsoldaten*, *Stahlhelm*, *Wehrwolf* atd., a dále tzv. *Schwarze Front* Otto Straßera. Ernst Jünger bude, s ohledem na téma práce, ještě zmíněn.

Čtvrté seskupení Mohler nazývá *Bündnische*²⁰, kam řadí zejména spisovatele Hanse Blühera. Členská základna skupiny se etablovala po roce 1919, a to převážně z navrátilých vojenských odvedenců. Tematicky čerpá z řady předválečných mládežnických organizací (*Jugendbewegung*), zejména z hnutí *Wandervogel*.

Pátým okruhem je hnutí *Landvolkbewegung*,²¹ které tvoří menší politické síly pasivního odporu, původně ze Šlesvicka-Holštýnska, vzniklé okolo roku 1920, za účelem posílení regionálních agrárních zájmů.

Mimo tuto typologii Mohler vytváří jinou specifickou skupinu, kterou tvoří tzv. *význačné osobnosti*,²² které boří jednotlivé kategorie výše zmíněných proudů a nelze je proto zcela zařadit ani k jedné z nich, kam patří Oswald Spengler (1880-1936), Thomas Mann (1875-1955), Carl Schmitt (1888-1985), zčásti také Hans Blüher (1888-1955) a Ernst Jünger (1895-1998).

---

¹⁷ Tamtéž, s. 246.

¹⁸ Tamtéž, s. 142-146.

¹⁹ JÜNGER, E.: *Der Kamp fals inneres Erlebnis*. In: *Sämtliche Werke*, Bd. 7. 1980, s. 14.

²⁰ MOHLER, A.: 1999⁵, s. 153-161.

²¹ Tamtéž, s. 161-165.

²² Tamtéž, s. 167.

2.1.2 Válka v mladokonzervativním hnutí

Německý mladokonzervatismus, ztělesněný po roce 1918 v hnutí konzervativní revoluce, lze bezpochyby chápat jako reakci na výsledky první světové války, kterou Němci politicky prohráli, ačkoli ji vojensky podle všeho prohrát nemohli.²³ Vystává tedy otázka, proč Německo válku prohrálo. Výsledný nepoměr je vykládán pomocí tří figur.²⁴ První figura stanovuje podmínky, za nichž by Němci nikdy nemohli prohrát. Nejčastějším závěrem je, že Němci přestali být sami sebou, rezignovali na svou osobitost a nechali se, ať už dobrovolně, nebo z vnějšího donucení, svést tím, co jim není přirozené (liberalismem, pacifismem, humanismem, vlnou demokratismu a idejemi z roku 1789)²⁵ a tím uvedli Německo do situace, kdy nešlo vyhrát. Tento stav vyjadřuje Ernst Jünger v *Totální mobilizaci (Die Totale Mobilmachung)* z roku 1930 takto: „*Nadšení, s nímž tajná armáda a tajný generální štáb, jež v Německu stály na straně pokroku, přivítaly zhroucení [...] bylo nejlepším spojencem západních armád, které brzy překročily Rýn, bylo jejich trojským koněm.*“²⁶

Druhá figura relativizuje vítězství mocností Dohody s poukazem na skutečnost, že je v podstatě nicotné a stvrzuje přetrvávající pochybnost západních idejí. Válkou pouze kulminovala krize západních hodnot, kterou dějiny vyhrotily do mezní podoby válečného střetnutí, v němž západní hodnoty následně pozbyly svou věrohodnost, ztratily celoevropskou platnost a jejich místo tak mohly zaujmout německé konzervativní hodnoty, zocelené a očištěné válečnou vřavou.²⁷ Tím, že válka dopadla jinak, tzn. proti duchu této domnělé zákonitosti, krize západních hodnot neskončila, naopak se prohloubila a napříště bude ještě silněji postihovat celý evropský kontinent. Vítězové války budou vůči ní méně odolní, neboť díky své vítězoslavné zaslepenosti zapomenou na to, že válka byla pouze vyvrcholením celkové krize jejich obrazu světa. Skutečnými vítězi tak budou především ti, kteří prohrají, neboť pouze jim se zostří schopnosti, díky kterým rozpoznají skutečný dějinný význam války.

---

²³ Myšlenka, kdy mladokonzervativní hnutí vystupuje jako nástroj k znovuzískání toho, co Němci prohranou válkou ztratili, se objevuje v základním spise hnutí *Třetí říše* A. Moellera van den Bruck. Srv. MOELLER van den BRUCK, A.: *Das Dritte Reich*. 1931³, s. 2.

²⁴ URVÁLEK, A.: 2009, s. 229. Dále k tématu jednotlivých figur války v mladokonzervativním hnutí v: MOHLER, A.: 1999³, s. 32-38.

²⁵ Např. Moeller van den Bruck přičítá vinu za porážku císaři Vilému II., který sedl na lep „*liberálním polovičatostem*“, které v konečném důsledku vedly k válečné porážce a zhroucení Německa: „*Císař a liberalismus prohráli válku.*“ MOELLER van den BRUCK, A.: 1931³, s. 276-282.

²⁶ JÜNGER, E.: *Politische Publizistik: 1919 bis 1933*. 2001, s. 575.

²⁷ URVÁLEK, A.: 2009, s. 229-230.

Konečně třetí figura pracuje s myšlenkou prospěšnosti porážky jakožto podmínky pro další zdravý vývoj německého národa. Válkou se rozumí dějinná zkouška, v níž obstojí jen ten, kdo ji prohraje proto, aby na sobě mohl dále pracovat. V úvodu Schauweckerovy knihy *Aufbruch der Nation* z roku 1929 stojí: „*Museli jsme prohrát válku, abychom získali národ.*“²⁸ V návaznosti na starou konzervativní představu státního uspořádání, která musí jednak nutně odpovídat osobitým potřebám národa a dávat národu možnost podílet se na státu, se tehdejší konzervativci domnívali, že vítězství ve válce by německému národu opět přisoudilo nevyhovující, tj. západní státní formu. Naopak porážka mu dovoluje seskupit síly k vytvoření jiného, lepšího národa, s nímž se plně ztotožní většina. Výmarská republika, ustavená v listopadu 1918, však zcela zklamala mladokonzervativní očekávání. Nová výmarská vláda se stala exekutorem vůle vnějších i vnitřních nepřátel a republika mohla chtít pouze to, „*co chtěli její nepřátelé. To byl osud, jež na sebe sama přivolala.*“²⁹

2.1.3 Mladokonzervativní vize Německa po roce 1918

Konzervativní pohledy na nový německý stát jsou silně ovlivněny šancí promarněnou ve válce. Moeller van der Bruck ve své *Třetí říši (Das Dritte Reich, 1923)* píše: „*Ztratili jsme svět, který nám měla zpřístupnit válka.*“³⁰ Ačkoliv se tento svět zdá být ztracený, válka jej zpřístupňuje, přesněji řečeno má jej zpřístupňovat i poté, co skončila. Tato vize vyrůstá z pocitu nenaplnění a postupně získává revoluční charakter – jako bezpodmínečně nutná se jeví revoluce člověka.³¹

Stran přesného vymezení nového německého státu, po roce 1918, nepanovala v rámci mladokonzervativního hnutí jasná shoda a dobové konzervativní definice se omezovaly pouze na negativní definice druhé strany. Moeller van der Bruck se vymezuje proti těm, kteří se po válce pokusili o revoluci, která dala za vznik Výmarské republice, takto: „*německou revoluci provedli liberálové, nikoliv revoluční lidé [...] Nebyla dílem fanatiků, ale oportunistů. Byla to*

---

²⁸ SONTHEIMER, K.: 1994⁴, s. 100.

²⁹ MOELLER van den BRUCK, A.: 1931³, s. 130.

³⁰ Tamtéž, s. 25.

³¹ URVÁLEK, A.: 2009, s. 231.

*pacifistická revoluce.*³² Tato revoluce je mladokonzervativci jednak brána jako historický omyl, ale i jako předehra druhé fáze, která povede ke skutečné konzervativní revoluci.³³

V rámci konzervativní revoluce postupovala, radikální obnova člověka, národa, společnosti i duchovní atmosféry, podle zažitých vzorců z války. Ideálem, který bylo nutno znovu vydobýt, byl až modelově vojácký typ antiobčanské ražby (u Jüngera je to z počátku voják úderné jednotky, později dělník), charakterově pevný člověk plný bojového ducha, schopný vázat se k celku, obětovat se za něho, a na vyšší rovině pak jednoduše vedený vyvolenou vůdčí osobností, a společenství, jež nezná třídní, ale pouze hodnotové a kvalitativní rozdíly.³⁴

Oslava války, akcentovaná některými proudy mladokonzervativního hnutí, má přímou souvislost s kultem mládí. Na to odkazuje ve své terminologii i Moeller van dem Bruck, který tzv. „mladé národy“ vynáší nad ostatní a klade důraz na jejich nesporné kvality. Mládež a mládežnické organizace hrají v budoucím konzervativním uspořádání společnosti důležitou roli, právě jim jsou totiž adresována až téměř prorocká slova o velkých úkolech konzervativní revoluce. Tato predispozice mládí vychází z přesvědčení, že právě a jen mládež a vojáci nepoznali jinou víru než tu, která se zrodila z války. Mládež nezažila opovržením hodnou předválečnou dobu, v níž dominoval liberalismus, individualismus a humanismus ve všech jeho zhoubných formách. Mladé sociální síly jsou tak jako jediné schopny čelit zhoubnému působení výmarské demokracie.

Vyjma antipacifistických tendencí určují podobu konzervativního boje za budoucí formu německého národa i tendence antiliberální a antioportunistické. Tyto vymezující se postoje mladokonzervativního hnutí se promítaly i do jeho dichotomií. Proti etablovaným hodnotám Výmarské republiky se vyzdvihovaly alternativní mladokonzervativní hodnoty „jiného Německa“. Oproti liberálně demokratické snaze o alespoň dočasnou shodu či názorový kompromis, vyhrocovali revoluční konzervativci všechny zásadní spory do

---

³² Tamtéž, s. 247.

³³ Spojení „konzervativní revoluce“ je u Moellera chápáno jako výslednice dvou prvků: nepřímé návaznosti na falešné revolucionáře z roku 1918, liberály, oportunisty a pacifisty, kterým je zapotřebí vyrvat revoluci z rukou a pokračovat v ní ve fanaticky revolučním, militaristickém a antiliberálním duchu; a vědomí, že hodnoty konzervativismu stojí za uchování, nejsou k dispozici, ale je třeba si je (revolučním činem) vyvzdorovat na nepříznivé duchovní situaci Výmarské republiky. Tamtéž, s. 232.

³⁴ Tamtéž, s. 233.

krajností. Například podle Schmittovy teze má struktura, určující všechny politické a názorové konfrontace, původ v existenciálním označení nepřítele.³⁵

Nepopíratelnou absenci konzervativních vazeb, ve věku kapitalistické industriální společnosti, se pokoušeli konzervativci kompenzovat příklonem k jinému typu lidského sdružení, tzv. společenství (*Gemeinschaft*), jež má být opět integrující silou. Definice těchto společenství jsou zpravidla vágní a nesou spíše vymezující se charakter.³⁶

Občanskou společnost, chápanou v liberálně demokratickém smyslu, zbavují politické moci. Ta podle nich náleží jedině jednotlivcům nebo principům, které svým založením přesahují sféru občanské společnosti. Tento přesah může být chápán různě. Na úrovni politických seskupení se projevuje konzervativním odporem k tradičním politickým stranám a příklonem k jinak definovaným subjektům – zejména k politickým spolkům a hnutím.³⁷ Ta se na rozdíl od politických stran neřídí mechanickými a formalizovanými principy hlasování, ale drží pohromadě mnohem hodnotnějším společným prožitkem ve jménu celku, jež mají jeho členové neustále na paměti. Taková seskupení mají zpravidla hierarchickou strukturu. Vůdci těchto hnutí jsou na rozdíl od masy s to artikulovat jednotnou a nezlomnou vůli státu a národa, již masa sama od sebe nikdy neporozumí. Národ se tak s vůdcem dobrovolně a zcela svobodně ztotožní, podřídí se mu ve jménu celku. Vůdce ovšem nevzejde z mechanického součtu jednotlivých – masově manipulovatelných – vůlí (hlasů), ani ze složitě vyjednaného kompromisu, ale přirozenou cestou nezpochybnitelného vyvolení.³⁸

Odklon od principů občanské společnosti má podobu tzv. „nepolitického ovládnutí politiky“. Politickým principům, chápaným v liberálně demokratickém duchu, se nadřadí sféra nepolitického vidění světa, určená pro úzký okruh zasvěcených, kteří bývají obdařeni výjimečnými schopnostmi a vlastnostmi. „Politizace nepolitiky“ spočívá ve vyřazení liberálně demokratických principů, které jsou toliko poplatné mase. Na tom, co zaujme pozici této nepolitiky, se mladokonzervativní hnutí neshodlo. Nepolitika může být v konzervativním duchu stylizovaná do podoby apriorně pozitivních hodnot (například může jít o úctu k organickému růstu, nedůvěru k racionálním zásahům nebo k politické instrumentalizaci

---

³⁵ Tamtéž, s. 232.

³⁶ Tamtéž, s. 234.

³⁷ Tamtéž. Například Moeller van dem Bruck tenduje k nepolitické tzv. „třetí straně“. MOELLER van den BRUCK, A.: 1931³, Úvodní dopis Heinrichu von Gleichen-Rußwurm.

³⁸ URVÁLEK, A.: 2009, s. 234.

skutečnosti), které nastolí duchovní předpoklady pro to, aby Německo, pod vedením duchovní konzervativní elity, dostalo svému protizápadnímu, bytostně kulturnímu a hrdinskému charakteru.

Podobně definovaná elita, obohacená navíc o složku přísné mravnosti a formy, určovala před první světovou válkou představy spolku soustředěného kolem básníka Stefana Geoga (1868-1933).³⁹ Také zde došlo k spojení prvků antimodernismu s představou neomezené autority duchovního vůdce. Jeho charismatická moc se do značné míry legitimizovala výlučnou vazbou na životadárné síly velké minulosti, z nichž pramenila oprávnění vytvářet elitářsky pojaté vize budoucí říše,⁴⁰ „jiného“ či „tajného Německa“.⁴¹

Další členové mladokonzervativního hnutí se pokoušeli dát nepolitice hmatatelnější podobu společenského uspořádání, například intelektuálové z okruhu rakouského filozofa Othmara Spanna (1878-1950) hodlali skloubit nepolitickou politiku s principy universalismu a stavovského státu.⁴² Carl Schmitt se ztotožnil s *nepolitickým principem státu*. Ve spise *Duchovně dějinná situace dnešního parlamentarismu (Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus)* z roku 1923 odmítá parlamentní demokracii a *nepolitice*⁴³ ukládá revoluční úkoly – tím nejdůležitějším bylo oslabit, nejlépe trvale vyřadit demokratické struktury a principy a nahradit je adekvátnější státní formou, nejčastěji diktaturou.

Na počátku 30. let se této linii drželi téměř všichni konzervativní revolucionáři,⁴⁴ kteří se během ústavně parlamentní krize přiklonili k vojensko-konzervativním prezidentským vládám (Brüning I a Brüning II, Papen, Schleicher) a otevřeně je podporovali, s nadějí, že

---

³⁹ Zejm. vlivná literární skupina George-Kreis, vzniklá v 90. letech 19. století kolem kulturního časopisu *Blätter für die Kunst*, působící až do Georgeho smrti v prosinci roku 1933. Mezi další členy kruhu mj. patřili spisovatel Henry von Heiseler, historik Ernst Kantorowicz nebo organizátor neúspěšného červencového spiknutí proti Hitlerovi Claus Schenk Graf von Stauffenberg. BREUER, S.: *Ästhetischer Fundamentalismus: Stefan George und der deutsche Antimodernismus*. 1995, s. 1-44.

⁴⁰ URVÁLEK, A.: 2009, s. 234-235.

⁴¹ Pojem „tajné Německo“ (der Begriff *Geheimes Deutschland*) má svůj původ u již zmiňovaného kruhu George-Kreis, kde se užíval pod různými významy. Obecně přijímanou definicí je jakási vysněná vize Německa, ztělesňující představy spolku kolem Stefana George. Mnozí členové spolku jej pokládali za synonymní ke slovu „stát“. Zajímavou spojitostí mimo to je, že jej Claus Schenk von Stauffenberg vyřknul těsně před popravou dne 21. července 1944: „*Es lebe das geheime Deutschland!*“ („*Ať žije tajné Německo!*“). FEST, J.: *Staatsstreich: Der lange Weg zum 20. Juli*. 2004⁵, s. 280.

⁴² URVÁLEK, A.: 2009, s. 235.

⁴³ Nepolitika myšlena, ve velice širokém smyslu, jako vše co se neřídí principy demokratického parlamentarismu.

⁴⁴ Vedle Carla Schmitta, to byl například Wilhelm Stapel (1882-1954) nebo Edgar Julius Jung (1894-1934) autor, vůči nacistům kritické, Marburské řeči německého vicekancléře Papena z června 1934, po které byl zatčen v rámci tzv. „Röhmova puče“ a na následně na to nacistickým komandem popraven.

právě prezidentské kabinetu (*Präsidialkabinett*) budou schopny udržet vrůstající nacistické hnutí.

2.2 Carl Schmitt a konzervativní tradice

Carl Schmitt (1888-1985)⁴⁵ patří k nejvlivnějším právním a politickým myslitelům 20. století. Jeho styl se vyznačuje velmi kultivovaným projevem. Z četných – ale ne násilných – odkazů je na Carlu Schmittovi patrné klasické vzdělání, dovede přesvědčivě argumentovat ale především také strhnout, často již svou první apomiktickou větou. Kdybychom měli periodizovat Schmittovo dílo, musíme zdůraznit, že duchem doby, ve které probíhalo jeho formování, bylo uvolnění tradicí dochovaných vazeb.

V roce 1910 Schmitt ukončil studium práv úspěšnou obhajobou habilitace *O vině a družích viny (Über Schuld und Schuldarten)*⁴⁶ z oblasti trestního práva. O dva roky později vychází Schmittův první spis *Zákon a rozsudek (Gesetz und Urteil. Eine Untersuchung zum Problem der Rechtspraxis)*,⁴⁷ v němž se poprvé objevuje termín „decize“⁴⁸. Tím je předznamenána první perioda Schmittova díla, jehož leitmotivem je kritika právního pozitivismu a jmenovitě později Hanse Kelsena.

V roce 1919 vychází *Politický romantismus (Politische Romantik)*, v němž se Schmitt vypořádává s romantickým esteticismem a subjektivní salónní kulturou 19. století. V tomto kratším kulturně kritickém období lze vyzorovat několik drobnějších literárních pokusů, v nichž paroduje uznávané spisovatele své doby (např. Roberta Musila)⁴⁹ či vysoce hodnotí a

---

⁴⁵ Carl Schmitt se narodil 11. července 1888 v severorýnsko-vestfálském Plettenbergu. Umírá tamtéž dne 7. dubna 1985.

⁴⁶ Vedoucím Schmittovy doktorandské práce byl profesor Fritz van Calker (1864-1957), pozdější kodifikátor německého trestního práva. MEHRING, R.: Carl Schmitt: Aufstieg und Fall. 2009, s. 27.

⁴⁷ MEHRING, R.: 2009, s. 39.

⁴⁸ Ovšem nikoliv ve smyslu, jenž je v opozici vůči *diskuzi*. Jak uvádí Ottmann, Schmittův decizionismus byl zpočátku decizionismem právní techniky. Po roce 1918 se rozšířil v decizionismus suverénních rozhodnutí státního práva a stal se i existenciálně filozofickým decizionismem. Dále v: BALLESTREM, K. a OTTMANN, H.: Politická filozofie 20. století. 1994, s. 61.

⁴⁹ MEHRING, R.: 2009, s. 94.

uznává dílo Theodora Däublera.⁵⁰ Důležitým prvkem je téma kritiky „ekonomického myšlení“, které rozvíjí v dalších spisech.

První zlom v dosavadní Schmittově práci představuje obsáhlá monografie *Diktatura (Die Diktatur. Von den Anfängen des modernes Souveränitätsgedankens bis zum proletarischen Klassenkampf)* z roku 1921, kde na fenoménu „diktatury“ popisuje další z klíčových pojmů: „suverenitu“. Diktatura je definována ve smyslu úřadu či funkce, koncentrující v rukou svého držitele (diktátora) mimořádnou moc. Podstatou moci diktátora je zamýšlena možnost suspendovat po určitou dobu práva, která platí za normální situace. Schmitt k tomu rozlišuje dva typy diktatur: diktaturu komisaře (*la dictature de commissaire*)⁵¹ a suverénní diktaturu (*la dictature souveraine*)⁵². První typ diktatury je chápán jako zřízení s cílem ochrany či obnovení stávajícího ústavního pořádku. V čele stojí diktátor, jehož komise pochází od již ustavené moci (*pouvoir constitué*). Klasickým příkladem tohoto typu jsou římské republikánské diktatury.

Druhý typ diktatury podle Schmitta předpokládá existenci úsilí, jehož cílem je úplné přetvoření stávajícího řádu, či vytvoření řádu nového. Suverénní diktátor je v takové zřízení, spjat s pojmem *pouvoir constituant*. Příkladem tohoto typu je, jak Schmitt uvádí, Výbor pro veřejné blaho zřízený v době Velké francouzské revoluce či marxistický koncept diktatury proletariátu.⁵³

Schmitt preferuje typ diktatury komisaře,⁵⁴ jehož podstata spočívá v poznání, že ve výjimečných situacích státu existuje nutná potřeba, v zájmu jeho ochrany, vybavit určitou osobu mocí rozhodovat bez ohledu na běžné zákony. Pouze tak lze čelit hrozícímu nebezpečí. Diktátor, bereme-li do úvahy právě římskou zkušenost, mohl být jmenován pouze na časově omezenou dobu, po jejímž uplynutí musel svou funkci složit. Případ, kdy by diktátor svou funkci vykonával i nadále a přes smluvená a kodifikovaná pravidla, Schmitt opět charakterizuje jako suverénní diktaturu.

V dodatku k druhému vydání *Diktatury* z roku 1928 se Schmitt snaží poskytnout interpretační rámec na problém, vyplývající z diktátorských pravomocí v rámci textu

⁵⁰ Básník a literární kritik Theodor Däubler (1876-1934). Dále v: MEHRING, R.: 2009, s. 50.

⁵¹ SCHMITT, C.: *Die Diktatur*. 1928², s. 1-42.

⁵² Tamtéž, s. 130-152.

⁵³ Tamtéž, s. 153-170.

⁵⁴ Tamtéž, s. 13.

kontroverzního článku 48 Výmarské ústavy. V souladu s touto normou nabýval prezident Výmarské republiky, v situaci vážného ohrožení veřejného pořádku, pravomoci vydávat mimořádné dekrety i bez souhlasu parlamentu a omezovat či přechodně rušit touto cestou některá základní práva garantovaná ústavou.⁵⁵ Říšský prezident byl sice ve výkonu uvedené pravomoci limitován, avšak praxe ukázala spornou efektivnost těchto omezení. V takovém kontextu, tedy Schmitt došel k názoru, že je německé ústavodárné shromáždění „suverénní“ a diktatura říšského prezidenta je tak diktaturou komisaře.⁵⁶ Problematické bylo, co měly tyto odlišné pojmy znamenat v případě rozpadajícího se ústavního konsenzu.⁵⁷

Pojem „suverenity“ je pak podrobně rozpracován ve spisu *Politická teologie* (*Politische Theologie. Vier Kapitel zur Lehre von der Souveränität*) z roku 1922, v němž Schmitt poprvé již důkladně rozvíjí svou teorii státu. *Politická teologie* začíná definicí suverenity, vycházející z mezního stavu krajní nouze: „*Suverénem je ten, kdo rozhoduje o výjimečném stavu*“.⁵⁸ Tedy ten, kdo rozhoduje v krajním případě o veřejném bezpečí a veřejném blahu, je podle Schmitta suverénní. Suverén stojí mimo normálně platný řád, ale přece k němu patří, neboť mu přísluší rozhodnutí, na jehož základě může být ústava *in toto* suspendována.⁵⁹ Suverénní je jen jeden, nebo nikdo, neboť suverenita je chápána jako „monopol na rozhodování“.⁶⁰ V tomto se Schmitt odvolává na Jeana Bodina,⁶¹ otce pojmu suverenity, jako klasický příklad pro „decizionistické“ rozhodovací myšlení suveréna, kdy je rozhodnutí tvořeno z normativního „nic“⁶², není vyvozeno z žádné vyšší pravdy, ale z autority suveréna samotného. *Autoritas, non veritas facit legem*⁶³ – zákony neplatí na základě vztahu k pravdě, nýbrž na základě uznání – to je zásada decizionismu.

V roce 1923 vychází *Římský katolicismus a politická forma* (*Römischer Katholizismus und politische Form*), kde se Schmitt primárně zaobírá pojmem reprezentace. Ta je podle

---

⁵⁵ Jednalo se ustanovení obsažená zcela nebo částečně v čl. 114 (svoboda jedince je neporušitelná), 117 (listovní, poštovní, telegrafní a telefonní tajemství jsou neporušitelná), 118 (právo v mezích veřejnoprávních vyjadřovat svoje mínění slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem), 123 (právo shromažďovací bez ohlášení nebo zvláštního povolení), 124 (právo vytvářet spolky a společnosti k účelu, který neodporuje trestnímu právu) a 153 (právo vlastnit majetek).

⁵⁶ Tamtéž, s. 240.

⁵⁷ BALLESTREM, K. a OTTMANN, H.: 1994, s. 62.

⁵⁸ SCHMITT, C.: *Politická teologie*. 2012, s. 9

⁵⁹ Tamtéž, s. 10.

⁶⁰ Tamtéž, s. 15.

⁶¹ Srv. MEHRING, R.: 2009, s. 406.

⁶² SCHMITT, C.: 2012, s. 12.

⁶³ Překl. „*Autorita, nikoliv pravda vytváří právo.*“ Tamtéž, s. 28.

Schmitta dvojí, a to *reprezentace podstatných ideálů* a *ekonomicko-technologická reprezentace*. První typ Schmitt nachází ve středověkých stavovských monarchiích a dále v římskokatolické církvi, v níž doposud přežívá. Tento typ reprezentuje pouze to, co je podstatné, esenciální a činí reprezentované prostřednictvím reprezentace zřejmým a reálným. Schmitt má za to, že reprezentovat neznamená znovuzpřítomňovat to, co už přítomno je, nýbrž zpřítomňovat ty entity, které nejsou přítomné, prostřednictvím entity, která je přítomná. Reprezentantem je v tomto případě personalita či autoritativní osoba.

Druhý typ reprezentace je charakteristický pro moderní dobu. V takovém typu reprezentace se pouze replikuje kvantitativní realita, to znamená, že se reprodukuje něco, co ve skutečnosti reálně existuje. Právě moderní masové strany podle Schmitta zpravidla tímto způsobem reprodukují politickou váhu svých voličů, prostřednictvím neosobních zástupců.⁶⁴

V následujícím období (téměř až do roku 1932) pozorujeme Schmittův obrat od teorie politické teologie a církve jako takové.⁶⁵ Do popředí se dostává nový subjekt zájmu, a to kritika parlamentarismu a liberální demokracie. Této fázi Schmittova myšlení je věnována další část práce.

2.3 Ernst Jünger a konzervativní tradice

Ernst Jünger (1895-1998),⁶⁶ podobně jako Oswald Spengler, v meziválečných spisech nepracuje s protikladem kultury a civilizace, tak jak je tomu například u Moellera van den Bruck. Jünger kategoricky odmítá, dokonce pohrdá, sentimentální a nic neřešící kulturní kritikou civilizace, a už vůbec se nesnaží o ožívování staré germánské mytologie. Z Jüngerova pohledu se civilizace na bojištích první světové války dostala do fáze, která je sice co do svého ničivého potenciálu hrůzná, avšak v až nepředstavitelně nelidských a destruktivních

---

⁶⁴ McCORMICK, P. J.: Carl Schmitt's Critique of Liberalism. Against Politics as Technology., 1999, s. 157-170.

⁶⁵ Někteří autoři to vysvětlují bibliografickou událostí ve Schmittově životě – rozvodem, který znamenal exkomunikaci. Srv. SCHEUERMAN, E. W.: Carl Schmitt: The End of Law. 1999, s. 3; a dále také v: MEHRING, R.: 2009, s. 549.

⁶⁶ Pozn. Ernst Jünger se narodil 29. března v Heidelbergu jako nejstarší ze sedmi dětí otce lékárníka a chemika. Nejbližším ze sourozenců mu po celý život bude bratr Friedrich Georg Jünger (1898-1977), filozof, básník a další významná postava mladokonzervativního. Ernst Jünger umírá 17. února 1998.

„ocelových bouřích“⁶⁷ se však zrodilo nové pokolení *tvrdší a odvážnější lidské rasy*,⁶⁸ která dokáže udržet krok s civilizací a s válečnou technikou. Civilizace v jeho pojetí není, tak jako u Spenglera⁶⁹, pevně daná a ani není v závěrečném stádiu, nýbrž před sebou má netušené možnosti. Jednotkou takového poválečného uspořádání je člověk. Jünger se v tomto směru snaží svého ideálního člověka připodobnit dokonalému stroji, který je základním kamenem technicky dokonale propojené, jeho slovy, *celoplanetární tovární krajiny*.

Liberalismu a demokratickému pozitivismu 19. století, který přetrvává v režimu Výmarské republiky, Jünger čelí bojem proti moderně. Takto vymezený konflikt vede výhradně jejími vlastními zbraněmi – urychluje pokrok a tlačí jej na svůj vrchol. Tím má být docíleno vytvoření *nadmoderny*, která se ve svém ideálním stavu vyznačuje pozitivním vztahem k technice. V opozici vůči myšlence techniky jsou ideje roku 1789, které chápe jako bytostně negativní a ze svého konceptu nadmoderny je vylučuje.⁷⁰

Jak ještě rozvedu v práci dále, válka je pro Jüngeru dějinným zlomem, kdy epochu humanismu a liberalismu střídá nová dějinná konstelace, v níž obstojí jen ti, jež se zasvětili „idejím z roku 1914“.⁷¹ Jüngerův člověk se nalézá v procesu, který je vymezen od svobody, kterou získáváme tím, že se zprošťujeme a zbavujeme omezení (*Freiheit wovon*), ke svobodě v závazku (*Freiheit wozu*).⁷² Reálné dějiny pouze doplňují dynamickým komentářem řád, jenž je pod jejich povrchem a zhmotňuje se v určitých celostních tvarech. Těmi je třeba nechat se vést, protože se v nich zjevuje skrytý účel dějin – nakolik se nám podaří vnitřně srůst s daným celostním tvarem, natolik získáme podíl na lidství, zejména pak na vládě.⁷³

Jüngerův pohled na konkrétní dějiny pracuje se symbolikou. Konkrétní události získávají význam především jako symboly, jež však mají závazný charakter. Symbolizují a průkazně dokládají konec staré kvality, hodnot a principů a poukazují na zrod nové epochy. Symbolizace jde ruku v ruce s mytickým zobrazením světa. Mýtus má pro Jüngeru

---

⁶⁷ Parafráze titulu Jüngerova románu *Ocelová bouře (Stahlgewittern, 1920)*.

⁶⁸ JÜNGER, E.: *Politische Publizistik: 1919 bis 1933*. 2001, s. 55.

⁶⁹ URVÁLEK, A.: 2009, s. 264.

⁷⁰ Tamtéž, s. 266.

⁷¹ Autorem pojmu „ideje roku 1914“ je Johann Plenge, který jím v knize *Válka a národní hospodářství (Der Krieg und die Volkswirtschaft, 1915)* označil duchovní obsah revolučních událostí ze srpna roku 1914. V Plengeho pojetí, jsou tyto ideje takřka totožné s aktem mobilizace, jsou „*svátkem vnitřního vítězství*“. Pojmu později použil švédský filozof Rudolf Kjellén v názvu své knihy *Ideje roku 1914 (Die Ideen von 1914. Eine weltgeschichtliche Perspektive, 1915)*, nebo Ernst Troeltsch v přednášce z roku 1916. Tamtéž, s. 178.

⁷² JÜNGER, E.: *Der Arbeiter. Herrschaft und Gestalt*. In: *Sämtliche Werke*, Bd. 8. 1981. s. 124.

⁷³ Tamtéž, s. 130.

společensky integrující význam, schopnost vázat se k celku, evokovat prostřednictvím obrazů a zejména propůjčovat tvar budoucímu směřování – mýtus představoval naději, jež se stala tvarem (*Gestalt gewordene Hoffnung*).⁷⁴ Mimo tyto obecné charakteristiky mýtu Jünger počítá s jeho akční mobilizační, až násilnou, povahou. V této poloze mýtus zdůrazňuje vyhrocenost určitých životních situací (člověk je sám sebou jen v určité akci, zejm. té válečné), upřednostňuje vůli před rozumem a věčností (mýty jsou věčným projevem vůle) a minimalizuje lidskou ochotu hledat kompromis a akcentuje vůli k rozhodnutí (pozice, kdy mýtus je boj, který můžu jen a pouze přijmout, nebo odmítnout). Takový způsob uchopení mýtu lze vyzorovat například u G. E. Sorela, kterého do německého intelektuálního prostředí vnesl Carl Schmitt.⁷⁵

V Jüngerově pohledu na dějiny dominují tvary, struktury a typy, v nichž lidé i národy nejsou cílem, ale prostředkem. Z toho plynou nezanedbatelné vnitro- i zahraničněpolitické důsledky: tak jak jej nezajímá poslání Německa, ale globální proces, nezajímá jej ani vůdce, neboť národ integruje nikoli on, ale struktura či celostátní forma (*Gestalt*), popřípadě elita, jež je však toliko dočasným agentem této struktury. Myšlenku jakékoliv personální diktatury by Jünger přijal pouze dočasně, neboť z jeho pohledu není základem jednotlivce, ale typ.⁷⁶

Jüngerova výsledná rozporuplná figura není v konzervativním diskurzu neznámá: z pozorování jevů (masová mobilizace mas, zapojení do války a silný akcent techniky) se vyvodí závěr, pro nějž se vyžaduje univerzální platnost. Zde se formuje a rodí nový typ člověka, v němž struktura dosáhne kýženého tvaru. Ačkoliv takto chápaná struktura určuje, co se děje, čím se tento nový typ projevuje a kam směřuje, člověk má za úkol uvědoměle pracovat na tom, co se tak i stane. Klemens von Klemperer píše, že „*Jüngerův Dělník nebyl protiobčanský na základě svobodného rozhodnutí, ale z dějinné nutnosti.*“⁷⁷ Válka rytířů se

---

⁷⁴ Tamtéž, s. 139.

⁷⁵ Přestože v korespondenci mezi Schmittem a Jüngerem, jež se datuje až od roku 1930, Sorel nehraje žádnou roli, nelze vyloučit, že pokud Schmitt Jüngerovi „významně zostrčil pohled na některé věci“, pak k nim patřilo i Sorelovo dílo. V dopisech se nejčastěji objevují jména Hielschera, Burckhardta, Malrauxe, Vica, Bloye, Evoly či Donósa Corteze. JÜNGER, E. a SCHMITT, C.: Briefwechsel: Briefe 1930-1983. 2012², s. 856-857.

⁷⁶ V publicistických textech z druhé poloviny 20. let, se Jünger personální diktatuře tolik nebránil. Například ve stati Nový nacionalismus (*Der neue Nationalismus*, 1927) je obsažena myšlenka o „úderné síle těch, kteří následují, jež ústí do jediné osobnosti“. JÜNGER, E.: 2001, s. 285-91. V článku Nacionalismus a Nacionalní-socialismus (*Nationalismus und Nationalsozialismus*, 1927) jde ještě dál, když tvrdí, že má s Hitlerem stejné cíle, které pokud se je podaří naplnit, dojde k postupnému splynutí pojmů národní socialismus a nacionalismus. Tamtéž, s. 317-320.

⁷⁷ KLEMPERER, von K.: *Konservative Bewegungen zwischen Kaiserreich und Nationalsozialismus*. 1962, s. 202. Op. cit. podle: URVÁLEK, A. 2009, s. 266.

dnes mění na válku dělníků, a současně se mění všichni občané ve vojácké dělníky (*soldatisches Arbeitertum*). Třídní stát se transformuje v nový nacionalismus a do popředí se dostává pokrevní společenství těch, kteří spolu pracují pro národ. Strany se mění v hnutí, v nichž se poslouchá a následuje (*Gefolgschaften*). Z práv se stávají povinnosti a z volebních hlasů bezvýhradná vojenská disciplína. Nový nacionalismus má podle Jüngera za úkol „*vzrůst do podoby dělnického hnutí*“.⁷⁸

Stejnému výkladovému vzorci podléhá i technika. Člověka ani nedeterminuje, ani mu nepodléhá. Je výrazovou projekcí určitého způsobu života, spojenou primárně s dělníkem, tedy s typem, a až druhotně s jednotlivým člověkem. Celostní forma (*Gestalt*) dělníka mobilizuje s pomocí techniky svět. Subjektem techniky je dělník, kdežto člověk je technikou afikován. Chce-li obstát, musí zaujmout týž vztah, jakým se k technice staví celostní forma dělníka, jež tímto vztahem mobilizuje svět. Člověk i technika u Jüngera podléhají téže vůli k moci, jíž z jejich pohledu disponuje typ dělníka.⁷⁹

---

⁷⁸ JÜNGER, E.: 2001, s. 286.

⁷⁹ URVÁLEK, A.: 2009, s. 266.

3. Carl Schmitt

3.1 Výchozí poznámky

Politický systém Výmarské republiky sestával ze dvou hlavních ideologických prvků: z demokratického a liberálního (Rechtsstaat). Schmitt proti sobě staví demokracii a liberalismus, přičemž tvrdí, že každý z těchto principů má vlastní logiku a tím se do jisté míry tedy vylučují. V demokracii platí princip, na jehož základě existuje shoda či společně sdílená identita mezi vládci a ovládanými. Podstatou tohoto principu je rovnost, nikoliv svoboda. Původ rovnosti se může v rámci daných komunit lišit, může být například odvozena z fyzické či morální homogenity společenství nebo může pramenit z náboženské solidarity. Od doby Velké francouzské revoluce je jejím základem národní homogenita společenství.

Parlamentarismus podle Schmitta není s demokracií nijak totožný, je pouze jednou z jeho historických forem. Základními principy parlamentarismu jsou veřejná debata, dělba moci a univerzálnost práva. Schmitt v tomhle duchu, zastává názor, že jen veřejná debata, v níž participují subjekty politické moci, může vést k pravdivému výstupu a může být kontrolním nástrojem občanů vůči svým reprezentantům.

Během krizových let Výmarské republiky Schmitt vyvinul teorii státu, který měl obstát svou silou. Především strany a jiná politická sdružení vinil z rozkladu státu a předpokládal, že jen prezidentská diktatura může vést k znovuupevnění moci státu. Strážce ústavy – v podmínkách Výmarské republiky říšský prezident – podporovaný armádou, bezpečnostními sbory a schopnou byrokracií může ubránit silnou roli státu a hmotně právní obsah ústavy proti hodnotově neutrální legalitě politických stran zastoupených v Reichstagu. V této souvislosti Schmitt podporoval říšského prezidenta von Hindenburga během červencové vládní krize v Prusku v roce 1932 (Preußenschlag),⁸⁰ jejíž vyústění v konečném důsledku vedlo ke kancléřství Adolfa Hitlera.⁸¹

---

⁸⁰ Červencovou krizi v Prusku (tzv. pruský puč) lze považovat za jeden z hlavních kroků, které vedly k ukončení agonie výmarské demokracie a nástupu Adolfa Hitlera k moci (Gleichschaltung). Prezident von Hindenburg, v reakci na pouliční střety v průmyslové části Hamburk-Altona ze 17. července (Altonaer Blutsonntag), využil svých pravomocí a (nouzovou) vyhláškou podle odst. 1 a 2 čl. 48 WRV rozpustil Braunovu (SPD) zemskou vládu. Následně 20. července kancléř von Schleicher vyhlásil v Prusku výjimečný stav a pověřil Reichswehr pod

Carl Schmitt se se svou kritikou staví do řady akademiků, kteří v poválečném Německu komentovali krizi parlamentní demokracie nebo zdůrazňovali nutnost její reformulace, z nichž můžeme jmenovat například Maxe Webera, Josepha Schumpetera, Gerharda Anschütze nebo Gustava Radbrucha.

3.2 Demokracie a parlamentarismus

3.2.1 Schmittovo pojetí demokracie

Schmittova kritika míří především na liberálně-parlamentaristické uspořádání, které již po určitou dobu kohabituje s konceptem demokracie. Tyto tři prvky jsou povětšinou chápány jako úzce spojené, protože vznikly v určité provázanosti a za stejným účelem (zejm. v opozici vůči absolutismu). Schmitt v první řadě poukazuje na nesourodost liberalismu a demokracie s tím, že se mezi oběma pojmy musí důsledně činit rozdíl. Například upozorňuje na opakované spojování parlamentarismu s konceptem vlády prostřednictvím diskuze (government by discussion)⁸² s tím, že právě myšlenka diskuze spadá do světa liberalismu, nikoliv demokracie. Schmitt tak staví liberálně-parlamentaristickou ideu do opozice vůči identitní demokracii jako jediné opravdu důsledné koncepte demokracie.

---

velením Gerda von Rundstedta, aby sjednal v oblasti pořádek. Do funkce říšského komisaře pro Prusko byl jmenován Franz von Papen a celá země přešla pod říšskou správu. Věc projednal říšský ústavní soud (Preußen contra Reich), přičemž v říjnu došel k závěru, že postup byl částečně protiústavní, nicméně potvrdil přenesení moci na von Papena a *de iure* uznal Brauna jako zástupce Pruska v říšské radě. Postup pravice v pruské otázce, se následně odrazil ve volbách do říšského sněmu z 31. července 1932. Ty zcela opanovala NSDAP se ziskem 37,2% hlasů, což v přepočtu činilo 230 mandátů. Sociální demokracie zaznamenala oproti předešlým volbám (1930) pokles o celá tři procenta (21,5% po přepočtení 133 mandátů), stejně tak jako konzervativní DNVP se ziskem 5,9% (po přepočtu 37 mandátů). KOLB, E.: *The Weimar Republic*. 2004², s. 116-135. K Schmittově roli v procesu Preußen contra Reich BENDERSKY, W. J.: *Carl Schmitt, theorist for the reich*. 1983, s. 156-162.

⁸¹ V souvislosti s politikou Adolfa Hitlera a NSDAP považují za předmětné zdůraznit a stručně rozvést Schmittovo členství v NSDAP, do níž vstoupil 1. května 1933. Vyvrcholením jeho činnosti je v tomto směru článek Vůdce ochraňuje právo (*Der Führer schützt das Recht*, 1934), v němž se vyjadřuje k situaci kolem červnového „Röhmova puče“. V momentě neplatnosti zákonů, vůdce jakožto suverén tvoří právo, jde tedy o decizi, která „zapadá“ do Schmittova rámce. Schmittova kariéra, od roku 1936, vlivem konkurenčního boje uvnitř strany (v prosinci 1936 vychází v novinách SS *Das Schwarze Korps* článek, v němž je Schmitt označen za oportunistu a dále je kriticky nahlíženo na jeho antisemitské názory s tím, že nejsou dostatečně přesvědčivé), končí a on sám se stahuje do ústraní. Ostrakizace Schmitta jakožto nacisty se tedy jeví věcně neudržitelná. BENDERSKY, W. J. 1983, s. 195-242.

⁸² Schmitt naráží na Laskiho vymezení parlamentu jakožto vlády prostřednictvím diskuze „*The fundamental hypothesis of government in a representative system is that it is government by discussion.*“ SCHMITT, C.: *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*. 1996⁹, poznámka v textu č. 18.

Schmitt pod pojmem demokracie rozumí řadu identit (*eine Reihe von Identitäten*),⁸³ které dále diferencuje. Při formulování definice explicitně odkazuje na Jeana Jacquesa Rousseaua a jeho koncept společenské smlouvy, která je zásadní pro demokratické myšlení a odpovídá původní demokratické tradici i současné intuici.⁸⁴ Předpokladem uzavření této společenské smlouvy je podle Schmitta existence lidu ve formě politické jednoty, která má schopnost za sebe jednat, a tedy jednotně jako celek vyjádřit své preference.⁸⁵ Schmitt poukazuje na nekoherentní státní konstrukci státu společenské smlouvy, která zakládá zákonost státu na svobodné smlouvě (což je v zásadě liberální koncept), ale konstrukci obecné vůle (*volonté générale*) považuje za konsekventní podstatu demokracie (zákon vyjadřuje obecnou vůli, a to je vůle svobodných občanů). Takové pojetí se podle Schmitta zakládá na podmínce homogenity lidu, jako jednotnosti uvnitř demokratického státu.⁸⁶

K demokracii neodmyslitelně patří homogenita a eliminace heterogenního, na čemž je založen vztah rovného a nerovného. Skutečná demokracie nestojí jen na tom, že je rovně zacházeno s rovným, nýbrž s nevyhnutelným důsledkem, také nerovně s nerovným. Rovnost je ve Schmittově podání substanciální – rovnost je odvozena ze substance. Substance se může v čase i místě měnit, nicméně už od 19. století spočívá na příslušnosti k určitému národu.⁸⁷ Rovni si tedy mohou být jen příslušníci jednoho národa, které vytváří homogenitu společenství. Demokracie se nestane nedemokracií jen a pouze na základě toho, že je nějaká část státem ovládaného obyvatelstva vyloučena, zbavena práv nebo odstavena od podílu na výkonu moci, neboť k rovnosti patří i nerovnost.

Například podmínkou všeobecného volebního práva je substanciální rovnost (homogenita). Prvek všeobecnosti voleb je uplatněn pouze ve společnosti sobě rovných a za tuto hranici se dále nejde. Pokud by se politická rovnost měla vztahovat na všechny, jednalo by se o popření hodnoty substance této politické rovnosti. Ve všech zemích na světě totiž nalezneme specifické rovnosti a nerovnosti.⁸⁸

Absolutní lidská rovnost by podle Schmitta byla rovností bez nutného korelátu nerovnosti. Taková absolutní lidská rovnost v současnosti neexistuje, na rozdíl od rovnosti

---

⁸³ SCHMITT, C.: 1996⁹, s. 21.

⁸⁴ Tamtéž, s. 20-21.

⁸⁵ SCHMITT, C.: Verfassungslehre. 2003⁹, s. 61.

⁸⁶ SCHMITT, C.: 1996⁹, s. 21.

⁸⁷ Je nutné zdůraznit, že národ u Schmitta není dán rasově, ani etnicky či snad na základě jazyka.

⁸⁸ Tamtéž, s. 22.

uvnitř moderních demokratických států, přičemž ale samozřejmě zůstávají vyloučeni cizinci a nestátní příslušníci, kteří nejsou se státním obyvatelstvem substanciálně rovni.⁸⁹ Prosadí-li se všeobecná lidská rovnost, bez ohledu na národní nebo jiný druh homogenity, tak dojde k zničení substance společenství a politika se stane nepodstatnou. Substanciální nerovnosti nemůžou ze světa a ze státu vymizet, mohou se přesunout do jiné sféry, například ekonomické.⁹⁰

Primární je podle Schmitta identita. Demokratické argumenty jsou založené na řadě identit, například: identita vládnoucích a ovládaných, identita subjektu a objektu státní autority, identita lidu s jeho reprezentanty v parlamentu, identita státu a hlasujícího lidu, identita státu a zákona a identita kvantity (číselná většina/jednomyslnost) s kvalitou (správnost zákona).⁹¹ Identita vládnoucích a ovládaných je politickou formulací homogenity a má tedy v politickém ohledu primát. Carl Schmitt si je však vědom toho, že úplná a stálá identita ve společnosti není možná, nýbrž že se jedná o přijmutí či uznání identity, do určité míry o identifikaci s ní.

V takovém pojetí demokracie hraje klíčovou roli obecná vůle, která funguje jako rovnítko mezi vůlí svobodných občanů a zákony či rozhodnutími organizujícími život společnosti. Takovou obecnou vůli můžeme označit za objektivní a inherentní tomu danému národu. Vše záleží na tom, jak je obecná vůle vytvářena, zajišťována či uchopena (prostřednictvím většinového hlasování, veřejnou aklamací, autoritativním jedincem, jenž správně nahlíží tuto vůli lidu). Ta pravá obecná vůle může mít svůj původ v početní většině, přičemž přehlasovaná menšina se logicky mýlí v jejím určení, a tak musí být vůle menšiny ignorována, protože je s vůlí většiny identická. Demokracie jakožto identita zákona a obecné vůle tedy nevidí rozdíl v tom, zda vůli lidu určuje vůle menšiny či vůle většiny, pokud připustíme, že ve skutečnosti neexistuje absolutní jednomyslnost všech občanů.⁹²

---

⁸⁹ Tamtéž.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ LANG, H.: Gesetzgebung in eigener Sache: Eine rechtstheoretische und rechtssystematische Untersuchung zum Spannungsverhältnis von Distanzgebot und Eigennutz. 2007, s. 334.

⁹² SCHMITT, C.: 1996⁹, s. 36.

3.2.2 Schmittovo pojetí parlamentarismu

Základním prvkem ideje parlamentarismu – a liberalismu vůbec – je podle Schmitta diskuze (*Diskussion*). Schmittův výklad tohoto prvku tenduje k výrazu „vyjednávání“ (*Verhandlung*), které je typické pro politickou praxi.⁹³ Diskuzí je myšlena výměna názorů, jejímž smyslem je přesvědčit protivníka v diskuzi o pravdě a správnosti vlastního názoru, nebo být přesvědčen společnou diskuzí o pravdivosti názoru druhých.⁹⁴ Tímto lze dospět k výsledku. V parlamentu se diskuzí rozumí boj různých mínění a názorů, z něhož vzejde správný výsledek v podobě zákona. Na rozdíl od toho se u vyjednávání neprosazuje racionální správnost, nýbrž zájmy a případná možnost zisku jedné ze stran – to je sice doprovázeno jazykovými akty, ale nikoliv diskuzí ve shora uvedeném smyslu.⁹⁵

Původ diskuze podle Schmitta leží v myšlenkovém světě liberalismu.⁹⁶ Přičemž je nezbytné, aby se liberalismus chápal jako konzistentní, komplexní metafyzický systém. Liberalismus neoznačuje pouze ekonomický systém, který stojí na svobodné hospodářské soutěži jednotlivců, v níž se prostřednictvím smluvní dohody a jiných instrumentů dosahuje sociální harmonie a největšího možného blahobytu společnosti. Harmonie, jež vznikne prostřednictvím soutěže, se nijak neliší od pravdy (*Wahrheit*), jež vzniká v rámci svobodné diskuze. V tom Schmitt vidí duchovní jádro liberalismu vůbec – specifický vztah k pravdě, která je pouhou funkcí věčné soutěže názorů.⁹⁷ Liberalismus podle Schmitta tedy spoléhá na nekonečnou diskuzi, jejímž prostřednictvím se pravda neustále hledá, a zřiká se definitivně pravdivého výsledku.⁹⁸

Schmitt dále činí rozdíl mezi absolutním a relativním racionalismem. Liberalismus, potažmo parlamentarismus, se podle Schmitta pojí s relativním racionalismem. Zatímco v rámci absolutního racionalismu existuje přesvědčení o možnosti objevení univerzální, objektivní a absolutní pravdy pomocí rozumu, tak jeho relativní podoba spočívá na různých variacích myšlenky svobodné konkurence a teprve z ní vzešlé harmonie, pravdy či pokroku,

---

⁹³ HERMANNNS, S.: Kritik am Parlamentarismus bei Carl Schmitt und die Utopie der Demokratie. 2011, s. 23.

⁹⁴ SCHMITT, C.: 2003⁹, s. 315.

⁹⁵ SCHMITT, C.: 1996⁹, s. 4-6.

⁹⁶ Tamtéž, s. 22.

⁹⁷ Tamtéž, s. 46.

⁹⁸ Tamtéž.

kteře mohou být pokračující konkurencí dále relativizovány.⁹⁹ Volná konkurenční soutěž předpokládá existenci základních práv. Ty jsou podle Schmitta jen předpokladem konkurence a jejich žádoucích výsledků. Význam svobody projevu, svoboda tisku, svoboda shromažďování a dalších spočívá v zajištění svobodné diskuze, nejsou to tedy instituty vhodné a účelné *per se*.

Dalším základním principem parlamentarismu je podle Schmitta veřejnost (*Öffentlichkeit*). Domnívá se, že podstatou tohoto prvku, který na sebe přejímá i liberalismus, není ani tak důraz na veřejné mínění (*öffentliche Meinung*) jako spíše požadavek na veřejnost mínění (*Öffentlichkeit der Meinung*). Původ principu veřejnosti vychází z boje liberalismu proti kabinetní politice byrokraticko-technických absolutistických režimů. Schmitt tvrdí, že se tento prvek v průběhu 18. a 19. století přetransformoval z jakéhosi nástroje do absolutní hodnoty, která pak stojí v opozici vůči tajným dohodám a korupci v politice. Převládla tedy víra, že role veřejnosti jakožto kontrolního orgánu, má zabránit jakémukoliv náznaku zneužití moci.¹⁰⁰

Schmitt považuje diskuzi a veřejnost za fundamentální principy parlamentarismu. Dalším principem, který jmenuje jako vitální ba dokonce nejdůležitější aspekt ideje parlamentarismu, je dělba moci (*Teilung* nebo *Balancierung der verschiedenen Staatstätigkeiten und Instanzen*),¹⁰¹ kde legislativa, exekutiva a judikativa tvoří každá jednu separovanou složku státní moci. Parlament podle Schmitta nemá být prvkem této balance, neboť musí být sám zevnitř vybalancován, protože tvoří zákony, které musí být už samy o sobě výsledkem střetu argumentů. Toho se dosáhne zřízením druhé komory nebo federalistickým systémem, ale především existencí opozice, která neodmyslitelně patří k podstatě parlamentarismu.¹⁰²

Výstupem veřejné diskuze v parlamentu je zákon (*das Gesetz*). Zákony jsou bezvýjimečně a vždy platné. Na rozdíl od toho, příkaz (*das Befehl*) je závislý na daném případě, v rámci něhož dochází k jeho vyhlášení. Tato představa zákona je založena na racionalistickém rozlišování obecného (*das Generell*) a jedinečného (*das Singulär*), přičemž

---

⁹⁹ Tamtéž, s. 47.

¹⁰⁰ Tamtéž, s. 48.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 51.

¹⁰² Tamtéž, s. 52.

obecné nese vyšší právní hodnotu.¹⁰³ Zatímco příkaz zakládá svou váhu na autoritě, tak obecný racionální zákon má původ ve zvažování argumentů na parlamentní půdě. Tím je podle Schmitta logicky vysvětlen systém dělby moci, kdy zákonodárci v parlamentu diskutují, nejednají, zatímco vláda jakožto exekutiva jedná, ale nediskutuje. Liberalistické a parlamentaristické pojetí tenduje více k legislativě, a to tím že vládě nastavuje určitá pravidla, v nichž se musí pohybovat, prostřednictvím obecného zákona. Zákon, aby byl spravedlivý a pravdivý, musí vzniknout ve veřejné diskuzi, proto je legislativa schopna garantovat lidská práva lépe než exekutiva. Zákon má tedy zajistit vítězství práva nad mocí.¹⁰⁴

Poslední poznámka se týká platnosti práva. Schmitt se zcela zřetelně dovolává podmínek, za nichž by právo mělo plnit svůj účel. Tím kritizuje liberalismus, který v situaci normálního stavu (který je podle Schmitta křehký a ohrožený), toleruje porušování práva, po němž následuje jeho znovunastolení. Tím se opět dostáváme k Schmittově pojetí suverenity a diktatury. Suverén tvoří a garantuje řád a prostřednictvím dočasného nástroje diktatury¹⁰⁵ uvádí ohroženou normalitu do stabilního stavu, který je pro aplikaci a účinnost práva nutný.¹⁰⁶

Jádrem Schmittovy kritiky parlamentarismu je několik spisů a statí z let 1922 až 1932.¹⁰⁷ V základním spise této kritiky, *Duchovně dějinná situace dnešního parlamentarismu* (*Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*) je mimo jiné rozvržena kritika prvků veřejnosti a diskuze.¹⁰⁸ Schmitt tvrdí, že duchovní základy parlamentarismu jsou z pohledu moderní doby zastaralé a jsou vzdáleny od původního ideálu. Jako problematickou vidí předně existenci politických stran, které v parlamentu zastupují spíše sociální, hospodářské a jiné mocenské skupiny, namísto toho aby reprezentovaly mínění v diskuzi.

---

¹⁰³ Tamtéž, s. 54.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 55.

¹⁰⁵ Diktatura se podle Schmidta dovolává *legitimity*, není vázána pozitivním právem, pouze substancí ústavy (základním rozhodnutím o druhu a formě politické existence). Naproti tomu *legalita*, je takové jednání, které lze subsumovat pod nějakou všeobecnou normu pozitivního práva. SCHMITT, C.: *Legality and Legitimacy*. 2004.

¹⁰⁶ SCHMITT, C.: 1996⁹, s. 53-54.

¹⁰⁷ Jedná se např. o spis *Politická theologie* (*Politische Theologie*, 1922), *Duchovně dějinná situace dnešního parlamentarismu* (*Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*, 1923) především jeho druhé vydání s předmlouvou z roku 1926, *Římský katolicismus a politická forma* (*Römischer Katholizismus und politische Form*), druhé vydání *Diktatury* (*Die Diktatur*, 1928) s dodatkem k problematice diktatury říšského prezidenta podle čl. 48 WRV, *Ústavní věda* (*Verfassungslehre*, 1928), *Strážce ústavy* (*Der Hüter der Verfassung*, 1931), *Legalita a legitimita* (*Legalität und Legitimität*, 1932) a *Pojem politična* (*Der Begriff des Politischen*, 1932).

¹⁰⁸ Veřejnost a diskuzi Schmitt označuje za určující principy parlamentarismu. Mimo stojí princip dělby moci, pojem zákona a právní stát, které spadají do světa liberálního státu.

Parlament tak ztratil svůj reprezentativní charakter¹⁰⁹ a podle Schmitta vytváří systém labilní rovnováhy.¹¹⁰ Diskuzi nahradilo vyjednávání, které primárně cílí k vytváření kompromisů a *ad hoc* koalic. Strany se v takovém systému zaměřují na oslovení masy, prostřednictvím propagandy, která opanovává veřejné mínění. Princip veřejnosti, v souvislosti s veřejnou diskuzí uvnitř parlamentu, ztratil smysl, neboť se těžiště jednání přesunulo z pléna do výborů (v lepším případě) či na tajné schůzky partajních lídrů. Strany, zájmové skupiny a občanské společnosti opanovaly stát, který tím ztratil monopol na *politichno*.¹¹¹

3.3 Kritika liberalismu

Kritika liberalismu je postavena na vztahu k *politichno*. Jak bude vyloženo dále, liberalismus podle Schmitta usiluje o jeho odpolitizování, čímž popírá výjimečnost politické sféry. Antagonický vztah liberalismu a *politichna* je vidět v několika rovinách. Za prvé jde o liberální doktrínu základních lidských práv a z ní vyplývající individualismus, který je v rozporu s pojmem *politichna*, jenž vznáší požadavek na možnost politického suveréna rozhodovat o výjimečném stavu. Za druhé je to liberální akcent na dvě odlišné sféry – ekonomickou a etickou či duchovní.

Carl Schmitt se kritice liberalismu věnuje ve spisech *Ústavní věda, Strážce ústavy (Der Hüter der Verfassung, 1931)*, *Pojem politichna (Der Begriff des Politischen, 1932)*¹¹² a *Legalita a Legimita (Legalität und Legitimität, 1932)*. Zde Schmitt pokládá za hlavní původ rozkladu Výmarské republiky především obrat od ústavy moderního občansko-právního typu k hospodářskému a státnímu státu průmyslové společnosti. Všechny zmíněné spisy pracují s rozlišením demokracie a liberalismu a kritikou liberálních součástí moderní ústavy, jejímž výchozím bodem je nacionalistický koncept demokracie.¹¹³

---

¹⁰⁹ SCHMITT, C.: *Verfassungslehre*. 2003⁹, s. 248.

¹¹⁰ SCHMITT, C.: 2003⁹, s. 310.

¹¹¹ Ztráta *politichna* a jeho dopady na stát budou vyloženy níže v kapitole 3.4.

¹¹² Pojem *politichna* a Schmittova kritika liberalismu, s tím spojená, bude vyložena dále v kapitole 3.4.

¹¹³ Ke Schmittově kritice liberalismu dále: HANSEN, K. a LIETZMANN, H. (eds.): *Carl Schmitt und die Liberalismuskritik*. 1988, s. 55-79.

Ve *Strážci ústavy* Schmitt dále nastiňuje přechod německého stranického systému, od původně liberálně-honoračního modelu k stranickému systému současnosti, jehož prototypem je masová strana. Tento proces je podle Schmitta do značné míry dán rezignací na původní ideje parlamentní reprezentace. Německé strany prostřednictvím poměrného volebního systému organizačně a ideologicky upevnily své mocenské pozice, které své stranické zájmy staví nad obecné blaho. Strany se staly konkurenčními aktéry se světonázorovými nároky, které stát ekonomicky vykořisťují a národ ideologicky rozštěpují.¹¹⁴

V *Legalitě a legitimitě* poukazuje na nedostatky ústavy, která je hodnotově neutrální i sama k sobě – k otázce svého dalšího přetrvávání.¹¹⁵ Schmitt zde upozorňuje na nebezpečí, které státu hrozí uskutečněním tzv. „legální revoluce“, tedy stavu kdy by politické strany, nepřátelské ústavnímu zřízení, mohly nabýt moci legální cestou.¹¹⁶

3.4 Pojem politična

Schmitt začíná svůj spis *Pojem politična (Der Begriff des Politischen, 1932)* definicí: „*Pojem státu předpokládá pojem politična.*“¹¹⁷ Tím je logicky dáno, že k porozumění podstaty *státu* je nutné plné porozumění podstaty *politična*.

Pojem *politična* formuluje protiklad přítel/nepřítel. Rozlišení poskytuje pojmové určení *politična* ve smyslu kritéria, není vyčerpávající definicí nebo udáním obsahu, nýbrž umožňuje rozpoznat, kdy do něj vstupujeme, což bývá moment, kdy se v uvažování politického aktéra objeví hledisko přítel/nepřítel. Rozdíl mezi přítelem a nepřítelem je pro Schmitta čistě formální: neznámá nic jiného než „*označení nejzazšího stupně intenzity spojení nebo oddělení, asociace nebo disociace, toto rozlišení může teoreticky i prakticky obstat, aniž by se musela současně uplatnit všechna ona morální, estetická, ekonomická nebo jiná rozlišení.*“¹¹⁸

---

¹¹⁴ BALAKRISHNAN, G.: *The Enemy: An Intellectual Portrait of Carl Schmitt*. 200, s. 225.

¹¹⁵ SCHMITT, C.: *Legality and Legitimacy*, 2004, s. 28-32.

¹¹⁶ BENDERSKY, W. J.: 1983, s. 147-148.

¹¹⁷ SCHMITT, C.: *Pojem politična*. 2007, s. 19.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 27.

Nepřítel¹¹⁹ je někdo, s kým nesdílíme společného jmenovatele a s nímž nejsme v podřízeném vztahu k žádné společné autoritě, která by byla schopna rozhodnout náš případný spor. Z tohoto důvodu nelze řešit spor aplikací sdíleného pravidla, ani rozsouzením a vynucením třetí strany, kterou by obě strany sporu přijaly za nestranného arbitra. V tomto smyslu je nepřítel cizincem. Základními definičními znaky vztahu k cizinci jsou totiž právě absence společného jmenovatele (heterogenita) a absence společných norem a moci, která by je vynucovala. Ne každý cizinec musí být nutně nepřítelem, avšak každý nepřítel jím být může. Tak jako my, i on je plně svrchovaný v rozhodování o tom, co je pro něj dobré a špatné a především, kdo je jeho přítelem/nepřítelem.¹²⁰

Rozdíl přítel/nepřítel se netýká meziosobních vztahů, ale jen vztahů v rámci politicky sjednocenými kolektivy, v moderní době mezi skupinami, které jsou jednak skupinově homogenní (uvnitř skupiny je důsledně rozlišeno „my“ a odlišné „oni“) a jednak politicky sjednocené pod jedním monopolem násilí.¹²¹

Mezním vyjádřením vztahu přítel/nepřítel je možnost střetu. Takový střet se může projevit v odlišných rovinách, například v rovině ideové, v rámci ekonomické konkurence, nebo ve válečném střetnutí, v němž je ve hře fyzická likvidace protistrany. Schmitt o válce hovoří jako o „nejzazší realizaci nepřátelství“¹²² a k možnosti válečného střetnutí poznamenává: „*To, že tento případ nastává jen výjimečně, nijak neruší, nýbrž právě zdůvodňuje jeho určující charakter.*“¹²³ Válka je vnitřně spjata s politickou sférou, není tedy věcí morálky. Jakákoli „moralizace“ války může podle Schmitta vést k „nehumánním“ důsledkům.¹²⁴

Lidstvo jako takové žádnou válku vést nemůže, protože nemá žádného nepřítele, alespoň ne na této planetě. Taková válka se odehrává formou vždy „definitivně poslední války lidstva“. Jde o konflikt zvlášť intenzivní a nelidský, protože tím, že překračuje hranice politična, musí nepřítele současně degradovat v morálních i dalších kategoriích a učinit z něho

---

¹¹⁹ Podle Schmitta je nepřítel „*hostis, nikoli inimicus vširším smyslu; je to polemios, nikoli echthros.*“, což navazuje na Platónovo pojetí vztahu přítel/nepřítel (Op. cit.: PLATÓN: Ústava V, 470). Tamtéž, s. 29.

¹²⁰ BARŠA, P.: 2007, s. 200.

¹²¹ SCHMITT, C.: 2007, s. 26-33.

¹²² Tamtéž, s. 33.

¹²³ Tamtéž, s. 35.

¹²⁴ Tamtéž, s. 36.

nelidské monstrum, jež musí být nejen odraženo, nýbrž definitivně zničeno – není to tedy jen nepřítel, který by musel být odkázán zpět do svých hranic.¹²⁵

Schmitt dále varuje před moralizací v souvislosti s ekonomizací politického myšlení: „*Pojem směny sám o sobě nijak nevylučuje, že jeden z kontrahentů utrpí újmu a že systém vzájemných smluv se nakonec změní v systém nejhoršího vykořisťování a útisku.*“¹²⁶ V momentě, kdyby se by se takto utlačovaní a vykořisťovaní rozhodli se bránit, nemohou tak činit ekonomickými prostředky. Naopak držitel utiskující ekonomické moci bude považovat postup proti jeho mocenské pozici za násilí a bude hledat prostředky k jeho zastavení. V takové válce již „*není protivník označován za nepřítele, zato je jako narušitel a znesvětitel míru postaven hors-la-loi a hors l'humanité a z války vedené pro udržení a rozšíření mocenských pozic se musí nasazením propagandy učinit ‚křížové tažení‘ a ‚poslední válka lidstva‘.*“¹²⁷

Jádro problému podle Schmitta pramení z falešné představy moderního liberalismu *depolitizovat politično*. Liberalismus stojí v opozici vůči političnu akcentem ekonomické a etické sféry. Do hry vstoupil chladný ekonomický kalkul, vycházející z našich zájmů a racionálních diskuzí. Politika byla zredukována na prostor, který je jen projekcí ekonomických a morálních zásad. „*Liberalismus se v dilematu ducha a ekonomiky [...] pokusil zredukovat nepřítele po obchodní stránce na konkurenta a po duchovní stránce na protivníka v diskuzi.*“¹²⁸ Místo jasného rozlišení dvou rozdílných stavů války a míru nastupuje dle Schmitta dynamika věčné konkurence a věčné diskuze.

Stát, který postrádá monopol na politično a jehož politický diskurs je řízen prostřednictvím liberálních vzorců, se tak může podle Schmitta lehce stát bezbranným proti vnitřním i vnějším silám, které jej ohrožují.

---

¹²⁵ Tamtéž, s. 37

¹²⁶ Tamtéž, s. 76.

¹²⁷ Tamtéž, s. 77.

¹²⁸ Tamtéž, s. 28.

4. Ernst Jünger

4.1 Výchozí poznámky

První světová válka představovala v životě Ernsta Jüngera mezní existenciální zkušenost, zpřístupňující člověka se *skutečností*, před níž nebylo možné kam utéct a bylo ji nutné beze zbytku odžít. Ve 20. a 30. letech je válka základní určující optikou v Jüngerových spisech.

Jüngerův vztah k válce je zpravidla popisován v několika krocích. Stejně jako většina jeho vrstevníků, byl na počátku první dekády 20. století plný odporu ke zkostnatělému, nudně pozitivistickému a neheroicky liberálnímu duchu doby. Únik hledal v dobrodružném světě mužného hrdinství a přísné kázně. V srpnu roku 1914 se nechal odvést a narukoval k 73. pluku XXIX. pěchotní brigády 19. císařské divize,¹²⁹ s očekáváním, že se na frontě jeho život od základu změní. V jeho představách byla válka příležitostí osvědčit v praxi vlastní statečnost, v širším smyslu možností, jak při každodenním setkání se smrtí okysličit dekadentně strnulý život elementárními, archaicky vitálními hodnotami. Nepochyboval, že válka zničí všechny humanitní a demokratické lži liberálně zkaženého 19. století a skončuje s pozitivisticky utilitaristickou epochou moderny, bezmezně důvěřující rozumu a osvícenské víře v pokrok.¹³⁰

Tato představa neměla dlouhého trvání. Osobní statečnosti, odvaze a hrdinství zákopy příliš nepřály a válečné dění včetně kýžených mezních situací postupně získávalo neosobní anonymní podobu. Naopak se zdálo, že pozitivisticky novověká epocha moderny válkou nekončí, ale dosahuje destruktivního vrcholu. Hrdinství vojáků patřilo minulosti, ve válce proti sobě stály stroje, dokonalá a všemocná technika, což nejlépe vystihují Jüngerova slova: „*Služebník předčil svého pána*“.¹³¹ Vojáci nečinně přihlíželi, jak se přes ně žene „*přírodní*

---

¹²⁹ KAEMPFER, W.: Ernst Jünger Monographie. 1981, s. 14.

¹³⁰ Pozn. Jünger byl během války čtrnáctkrát zraněn, za což byl mj. vyznamenán nejvyšším pruským státním vyznamenáním Pur le Mérite. Své zkušenosti popisuje ve spisech *V ocelových bouřích: Z deníku velitele úderné jednotky (In Stahlgewittern. Aus dem Tagebuch eines Stoßtruppführers, 1920)*, *Boj jako niterný prožitek (Der Kampf als inneres Erlebnis, 1922)*, *Lesík 125 (Das Wäldchen 125, 1925)* a *Oheň a krev (Feuer und Blut, 1925)*.

¹³¹ JÜNGER, E.: *Feuer und Blut*. 1929⁴, s. 31.

úkaz masa železa a oceli“. Namísto vojenských ctností rozhodovala síla a efektivnost válečného průmyslu.

Moderna ve válce tedy neskončila, ale odhalila nadvládu stroje nad člověkem. Jünger uznal krvavý triumf techniky jen zčásti, relativizoval jej prohlášením, že „*moderna vystřílela svůj poslední prach*“, takže k lidem, kteří prodělali válečnou zkušenost, už nemá co nabídnout. V poválečné éře už nebudou rozhodovat technické komponenty, které se ve válce dějinně vyčerpaly, ale lidská schopnost přetavit válečnou zkušenost do niterného postoje. Zásadní podle Jüngerova bude míra, v níž se lidem podaří „ustrojit“ svá nitra do chladně suverénních a železně nepoddajných vojensky pracovních vest a v nich se přizpůsobit podmínkám nekompromisního průmyslově vyspělého věku. Pak budou lidé vládnout technice, místo aby jí byli ovládáni a podřízeni.¹³²

Patriotismu romantických představ se Jünger nevzdal, pouze je přetavil do „*zkultivovaného esteticismu válečných hrůz*“.¹³³ Na odosobnění a nebyvalé ztrátě hrdosti náhle nebylo nic zarážejícího, obratem ruky se přetransformovaly do „*evangelia chladnokrevného heroismu*“,¹³⁴ jež bez ohledu na válečnou prohru velelo pokračovat v občanské válce proti *občanovi*. Smyslem postupu, který Jünger nabídl německému poválečnému vědomí, nebylo vzkřísit se z válečných hrůz, ale zotavit se z vlastní zaostalosti, přizpůsobit se moderním formám války, a tím s ní udržet krok, přestože už dávno skončila. Válka zůstala nepochopena, vidíme v ní zhoubný a proti civilizaci zaměřený aspekt. Jediný historický adekvátní postoj, jak přijmout válku v její rozporuplnosti, je plodně rozvíjet to, čím nás válka ve své moderní technické podobě ovlivnila a čím jsme se přiblížili kýženému prolnutí člověka s technikou – propojení organických a anorganických sil.

Základní otázka tedy je, v čem spočívá pro Jüngerova a generaci jeho soukmenovců z řad „vojáckého nacionalismu“ hlavní válečný přínos. Tam, kde „*granáty hučí jako železní ptáci*“¹³⁵ neexistují dosavadní jistoty, zároveň nelze nikam uniknout, a právě v těchto situacích se člověk dostává do bezprostředního kontaktu s elementárními, běžně nedostupnými projevy života. Ve válečné vřavě člověk pocítuje záblesky vyšší neosobní

---

¹³² URVÁLEK, A.: 2009, s. 261-262.

¹³³ Tamtéž, s. 261.

¹³⁴ Tamtéž, s. 261.

¹³⁵ JÜNGER, E.: *Storm of Steel*. 2004, s. 70.

moci. Jeho život získává na kvalitě tím, že snáší stále větší bolest.¹³⁶ Kdo se nevyhýbá bolesti, neutíká před elementárními projevy života do smluvně zajištěného bezpečí a má vůli podřítit se přesahujícím silám a hodnotám, již udělal první krok k tomu, aby překonal typ občana a vrostl do celostní formy dělníka.

Poválečný vývoj státu je dán válkou, a to v duševním vědomí jednotlivce i společnosti. Tak jako se na bojištích první světové války plně projevila totální technizace vojska, má se po válce projevit totální mobilizace, tj. zjednodušeně militarizace státu i pracovního procesu. Jünger zde zcela explicitně navazuje na německého sociologa, národohospodáře a filozofa Johanna Plengeho (1874-1963), který v knize *Válka a národní hospodářství (Der Krieg und die Volkswirtschaft)* z roku 1915 píše o maximálním možném propojení státu a průmyslu, vycházející z válečného ducha uzavřeného obchodního státu.¹³⁷

Plenge nabyt už během války přesvědčení, že válku nejlépe přečká ten stát, který přejde na centrálně řízený hospodářský program a podaří se mu co nejtěsněji propojit hospodářství, politiku a morálku. Válka *totalizuje* (rozuměj: posiluje) hospodářství, ale současně přináší morální kultivaci. Válečná nouze vede k hospodářskému semknutí. Politika se prolne s ekonomikou a morálkou potud, že organizovaný (organicky rozčleněný) celek státu a ekonomiky vyrůstá z jednotlivců, kteří projeví ve stávajících podmínkách sociální smýšlení, budou ochotni se sami začlenit do celku, podřítit se a plnit povinnosti. Johann Plenge takové propojení nazývá *organizací – socialismem*.¹³⁸

Ernst Jünger podobným způsobem *mobilizoval* nenormální válečné podmínky, mezní a mimořádný stav, ale současně i krizově destruktivní potenciál válečného hospodářství k tomu, aby oslabil stěžejní liberálně demokratické pilíře a aby mohl účinně potírat zhoubnou občanskou demokracii. Dělník, či lépe „voják v pracovní uniformě“,¹³⁹ je skutečný frontový voják v podmínkách míru. Poválečný život má podobu války jakožto totálního a

---

¹³⁶ Bolest ve smyslu čistého sebeprožitku subjektivity člověka. Bude vyloženo dále.

¹³⁷ URVÁLEK, A.: 2009, s. 182.

¹³⁸ Ad Plengeho terminologie: Termín *organizace* Plenge užívá v politickém, hospodářském i obecném smyslu zaujímat ke světu racionálně praktický a konstruktivní postoj. Podobně ani termínu *socialismus* nelze rozumět v souladu s jeho tradičním významem. Plenge se nikde nezmiňuje o zrušení soukromého vlastnictví, neuvažuje rovnostářsky a už vůbec nepreferuje převzetí moci dělnickou třídou. Socialistického je na jeho pojetí socialismu snad jen sklon k centrálnímu řízení hospodářství a státu, velice obecně chápané upřednostňování většiny či celku na úkor jednotlivců a nenávisť ke kapitalismu, zejm. pak k víře v jeho schopnost seberegulace. Tamtéž, s. 183.

¹³⁹ Dělník, jež Jünger umístil do názvu svého spisu, nemá nic společného s proletářem z ulice, jímž Jünger zcela pohrdal. Ač se držel výrazu „der Arbeiter“ (dělník), významově měl na mysli spíše úderníka. Hlavním smyslem je propojení vojenské a průmyslové složky.

proplánovaného pracovního procesu. Společenské uspořádání je v takovém stavu natolik hodnotné, nakolik je militarizované, paradigmatem sociálního členění je hierarchicky vystavěné vojsko, nikoli rovnostářsky chápané společenské smlouvy a dohody. Páteří poválečného německého uspořádání je technicky a státně organizovaný pracovní militarismus.

4.2 Pojem totální mobilizace

Ve své koncepci totální mobilizace Jünger vychází z metafyzické pozice Friedricha Nietzscheho, charakterizované jako „*vůle k moci*“ (*Wille zur Macht*) a z motivu „*nadčlověka*“, které transformuje na základě autentického válečného prožitku v pojetí „*práce*“ a „*figury dělníka*“ (*Gestalt des Arbeiters*).¹⁴⁰

Ernst Jünger první světovou válku považuje za „*největší a nejpůsobivější událost této doby*“¹⁴¹ a charakterizuje ji jako historický proces kultického rázu. Světová válka je typem „*světové revoluce*“¹⁴² a představuje „*událost kosmického druhu*“ – zcela ve smyslu tradičního určení *kosmos* jakožto celku všeho jsoícího, takže se dotýká určení bytí všeho jsoícího.¹⁴³

Druhý, navazující Jüngerův koncept nese označení „*dělník*“ (*Arbeiter*). Dělníková povaha (*Gestalt*) je určena ontologickým principem *práce*, tedy podle Jüngerova tím, že *je schopna disponovat kompetencí stanovovat a selektovat jsoučno jako jsoící ve smyslu „rozhodovat o pravosti či nepravosti jsoučna“*, a to na základě *schopnosti ovládat prostředky totální mobilizace*, která má obraz v technice a jejích aparátech, jimiž dělník mobilizuje skutečnost.¹⁴⁴

Ernst Jünger „*totální mobilizaci*“ (*totale Mobilmachung*) analyzuje odlišením oproti pojmu „*částečná mobilizace*“ (*partielle Mobilmachung*).¹⁴⁵ Částečnou mobilizaci

¹⁴⁰ NOVÁK, A.: Dělník, nadčlověk, smrtelník: tři podoby lidství ve filozofické antropologii. 2006, s. 9.

¹⁴¹ Jünger doslova píše: „*Wir werden uns vielmehr bemühen, einige Daten zu sammeln, die den letzten Krieg, unseren Krieg, das größte Ereignis dieser Zeit, unterscheidet von anderen Kriegen, deren Geschichte uns überliefert ist.*“ JÜNGER, E.: Politische Publizistik: 1919 bis 1933. 2001, s. 559.

¹⁴² Tamtéž, s. 560.

¹⁴³ NOVÁK, A.: 2006, s. 10.

¹⁴⁴ Tamtéž, s. 10-11.

¹⁴⁵ JÜNGER, E.: 2001, s. 561.

charakterizuje jako „všeobecnou“ a dává ji do souvislosti s monarchistickým i občanským politickým řádem¹⁴⁶. V tomto smyslu je politická vazba, mezi aktem mobilizace a státní politickou formou, myšlena jako její vnější projev – neboli *zdání* (*Erscheinung*).¹⁴⁷ Jünger politiku považuje za projev mobilizace a zároveň ji přisuzuje aktuální hybnost energie, na níž jsou, v rámci totální mobilizace, všechna jsoucna proměněna.¹⁴⁸

Částečná mobilizace je spjata s monarchií i občanským zřízením, zatímco totální mobilizace ohlašuje panství dělníka, který překonává veškerá státní zřízení a společenské řády tím, co Jünger ve spise *Dělník* (*der Arbeiter*, 1932) nazývá „organickou konstrukcí“ (*organische Konstruktion*)¹⁴⁹ vykazující rysy „absolutního režimu“. Na částečné mobilizaci se podílí lid. Rozpočet a společenský duch, objem nákladů a výdajů je omezený, vypočitatelný. V částečné mobilizaci se odráží určitý státní zájem dokumentovaný nadšením dobrovolníků rukujících do válečných vojů. Jünger částečnou mobilizaci charakterizuje lokální povahou,¹⁵⁰ protože probíhá jen na určitém území – má vztah k určité společenské rovině a sleduje určité regionální záměry. Naopak totální mobilizace vyniká svou neomezeností, co do smyslu její lokalizace, je vztažená na všechny země a všechny společenské třídy.

Brannou službou se nerozumí povinnost a výsada vojáků z povolání, nýbrž úkol (*Aufgabe*) všech, kdo jsou schopni nést zbraň.¹⁵¹ Totální mobilizace stírá veškeré závazky, privilegia a vazby. Jejím smyslem je totiž „rostoucí přeměňování života v energii“¹⁵² a proto musí rušit lokálně-temporární rámce, které jsou platné ještě pro částečnou či všeobecnou mobilizaci. Válka, jež uskutečňuje totální mobilizaci, podle Jüngerovy nabývá charakteru „gigantického pracovního procesu“ (*Arbeitsprozesses*),¹⁵³ ve kterém jde o absolutní „uchopení potencionální energie“.¹⁵⁴ Jedná se o proměnu určenou jsoucna jako jsoucího, jehož výkladovým modelem se stává *práce* (*Arbeit*), a zároveň o proměnu určenou lidstvem člověka, jehož výkladovým modelem se stává „*figura dělníka*“ (*die Gestalt des Arbeiters*). Jünger

---

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 563.

¹⁴⁷ Pojem *zdání* (*Erscheinung*) nabude významu až v Jüngerově spise *Dělník* z roku 1932. Podle některých autorů se jedná o explicitní odkaz na Nietzscheho určení povahy „*pravdivosti*“ jakožto *Schein* – zdání. Srv. JÜNGER, E.: *Der Arbeiter. Herrschaft und Gestalt*. In: *Sämtliche Werke*, Bd. 8. 1981, s. 9-11.

Dále v: NOVÁK, A.: 2006, s. 10.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ JÜNGER, E.: 1981, s. 63.

¹⁵⁰ JÜNGER, E.: 2001, s. 562.

¹⁵¹ Tamtéž, s. 571.

¹⁵² Tamtéž, s. 572.

¹⁵³ Tamtéž.

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 574.

proto, v souvislosti s určením smyslu totální mobilizace, hovoří o „začátku epochy práce“.¹⁵⁵ K tomu, aby mohla být rozvinuta veškerá energie, je zapotřebí zbrojení, kterým se totální mobilizace primárně vyznačuje. Válečné vazby a vztahy se promění na pracovní, v nichž je nárokováno každé lidské i nelidské jsoucno jako zdroj (*Bestand*) potenciální energie. Každé takové jsoucno je nastaveno do takového režimu, aby bylo kdykoliv okamžitě k dispozici pro nasazení.¹⁵⁶

Jünger v pojmu totální mobilizace promýšlí proměnu ontologického výkladového rámce, jehož jevovou stránkou je *technika*: „Totální mobilizace je výrazem nutkavého nároku, jemuž podléhá náš život v epoše mas a strojů. A tak dochází k tomu, že každý jednotlivý život se stává životem dělníka.“¹⁵⁷ Technika je mechanismem totální mobilizace a zároveň prostředkem jejího uskutečňování. Jünger ji zároveň chápe jako *připravenost* (*Bereitschaft*) dělníka pro totální mobilizaci. Připravenosti je vlastní rys „automaticnosti“, který vykazuje akt mobilizování, tj. rys „stát okamžitě k dispozici pro nasazení“, tak že se tomuto aktu mobilizace nelze vyhnout.¹⁵⁸

Zdrojem legitimitnosti totální mobilizace a jejich prostředků (technika, válka, masovost, veřejnost), je úsilí o „planetární hegemonii“ (*Erdherrschaft*), které Jünger rozvíjí až ve spise *Dělník*.¹⁵⁹ Jak je na první pohled patrné, explicitně čerpá z Nietzscheovy koncepce o *Nadčlověku jakožto smyslu Země*.¹⁶⁰ Totální mobilizace je děním, jímž se uskutečňuje práce jakožto ontologický model určení bytí jsoucího ve smyslu nároku na uchopení a nasazení potencionální energie za účelem vlády nad Zemí, čemuž člověk odpovídá připraveností na tento nárok ve smyslu proměny v dělníka. Totální mobilizace je prvním a nejvyšším kritériem udílení smyslu a pro Jüngera má, stejně jako válka, kultovní ráz.¹⁶¹

---

¹⁵⁵ NOVÁK, A.: 2006, s. 11.

¹⁵⁶ Tamtéž.

¹⁵⁷ JÜNGER, E.: 2001, s. 579.

¹⁵⁸ NOVÁK, A.: 2006, s. 12.

¹⁵⁹ JÜNGER, E.: 1981, s. 113.

¹⁶⁰ NOVÁK, A.: 2006, s. 12.

¹⁶¹ Tamtéž.

4.3 Figura dělníka

Základním termínem Jüngerova myšlení – přinejmenším ve spisu *Dělník* – je pojem figury dělníka (*Gestalt des Arbeiters*). Figurou se v tomto smyslu obecně rozumí základní označení ontologického statusu, jež je samotnou formou bytí a motivem nekauzálního principu.¹⁶² Jünger si pojem figury (*Gestalt*) vypůjčuje z morfologických a přírodovědných spisů Johanna W. Goetheho, který ji chápe jako *komplex existence skutečné bytosti*.¹⁶³

V první řadě je nutno odlišit dělníka od občana (*der Bürger*). Občan je v Jüngerově podání reprezentantem „třetího stavu“, jehož *system* představuje jen zdánlivou vládu naší epochy.¹⁶⁴ Jünger tvrdí, že občan je zajat „kultem rozumu“ a pevně vymezeným systémem hodnot, ve které věří, přičemž celkem těchto „hodnot“ je morálka podávající „obraz světa“. Dělník naproti tomu čelí „*elementárním mocnostem*“,¹⁶⁵ které popírají a zpochybňují veškeré hodnoty rozumu, morálky a víry, které jsou pro občana závazné a slouží jako prostředek interpretace a orientace jeho světa. Tím, že se dělník odvrací k zcela jinému řádu skutečností, převyšuje podle Jüngerova občana „co do hierarchie“. A tím, že občan a jeho „společnost“¹⁶⁶ nejsou schopni do sebe integrovat elementární mocnosti a mít k nim bytostný vztah, jsou „*odsouzeni k smrti*“.¹⁶⁷

Hlavním motivem Jüngerovy studie o dělníkovi je především ustanovení nové povahy lidství člověka a *pojmu svobody*. Motiv svobody souvisí s lidským postojem ke skutečnosti. Lidská povaha je působící a působná, a tak je otázka jednání klíčová pro naplnění obsahu lidství člověka. Člověk se stává člověkem na základě specifického stylu a způsobu jednání, které se tradičně označuje jako pojmová diference svoboda/nesvoboda, která může být uchopena jako nutnost, osud, nahodilost, účelnost, kauzalita, atd. V souvislosti s pojmem „dělníka“ Jünger tvrdí, „že již samotné jméno dělník nemůže znamenat nic jiného než určitý postoj, který spatřuje svou úlohu, a proto i svou svobodu, v práci.“¹⁶⁸ Tento postoj svobody

---

¹⁶² NOVÁK, A.: 2006, s. 21.

¹⁶³ Tamtéž, s. 22.

¹⁶⁴ JÜNGER, E.: 1981, s. 154.

¹⁶⁵ Tamtéž, s. 8.

¹⁶⁶ Jüngerova definice společnosti v: JÜNGER, E. 1981, s. 10-11.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 10.

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 21. Cit.: „*daß schon der Name »Arbeiter« nichts anderes andeuten kann als eine Haltung, die ihren Auftrag, und daher ihre Freiheit, in der Arbeit erkennt.*“

čerpá svou závaznost z práce, jakožto ontologického principu, který Jünger specifikuje jako „nový pocit zodpovědnosti“, na jehož základě člověk reprezentuje figuru dělníka a uskutečňuje její planetární hegemonii: „Cíl spočívá v planetární hegemonii jakožto nejvyšším symbolu nové figury. Zde výhradně spočívá měřítko dominantní jistoty.“¹⁶⁹

Svoboda je v Jüngerově podání „to, co je nutné“,¹⁷⁰ což by se dalo vyložit jako to co odvrací nouzi, která představuje zpochybnění sebejistoty subjektu, který musí permanentně odporovat a odvracet ji, aby kladl svou ustavičnou přítomnost – tudíž aby existoval. Tato nutnost je povahou života, člověk je k ní odsouzen, musí ji naplňovat a uskutečňovat, je stanovena samotným životem, který je sebezpřekonáváním, je ustavičnou vůlí být více než doposud.¹⁷¹

4.4 Bolest

Ve spise *O bolesti (Über den Schmerz)* z roku 1934 Jünger navazuje na své úvahy ze spisu *Dělník*, v němž definuje transformovanou povahu lidství člověka ve smyslu *figury dělníka (Gestalt des Arbeiters)*, který za pomoci techniky mobilizuje realitu kvůli dosažení *planetární hegemonie*.

Základní lidskou činností, v níž se odehrává lidskost člověka, není vynášení pevných a pravdivých soudů, nýbrž *totální mobilizace* skutečnosti figurou dělníka,¹⁷² jež se odehrává na způsob stanovujícího zajišťování prostředků dosahování planetární hegemonie skrze figuru dělníka, což je bytostný, lidský postoj (*Haltung*), který Jünger nazývá „*heroický realismus*“ (*heroisme Realismus*).¹⁷³

Namísto usuzujícího, soudy vynášejícího rozumu – *ratio* nastupuje technika jako prostředek tohoto stanovujícího zajišťování jsoucna jakožto jsoucího. Na takto proměněné

---

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 153. Cit.: „Das Ziel, in dem sich die Anstrengungen treffen, besteht in der planetarischen Herrschaft als dem höchsten Symbol der neuen Gestalt. Hier allein ruht der Maßstab einer übergeordneten Sicherheit.“

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 6. Cit.: „wenn der Deutsche erkennt, was Freiheit, das heißt: wenn er erkennt, was das Notwendige ist.“

¹⁷¹ NOVÁK, A.: 2006, s. 39.

¹⁷² Tamtéž, s. 86.

¹⁷³ JÜNGER, E.: 2001, s. 554.

metafyzické pozici pak člověk nemůže sám sebe zakoušet jako *ego cogito*, ale na způsob postoje odpovídajícího nietzscheovskou vůli k moci¹⁷⁴ – tímto lidským postojem, jenž je zpřístupňující zkušeností člověka se svým lidstvím a se svou subjektivitou, je podle Jünger *bolest* (*Schmerz*). Jünger bolest pokládá za základní zpřístupňující zkušeností se světem: „*Bolest náleží k oněm klíčům, jimiž se odemyká nejen nejniternější nitro, nýbrž zároveň svět.*“¹⁷⁵ Bolest je měřítkem a nárokuje si zásadní roli při určování povahy lidství a zároveň způsob jejího poměru k člověku, je pro Jünger určující při transformaci povahy lidství člověka ve figuru dělníka.¹⁷⁶

Bolesti je opakovaně připisována nejvyšší míra „jistoty“,¹⁷⁷ je zkušeností s jsoincem jako jsoincím, je zkušeností s bytím tohoto jsoincího. A podle Jünger má bolest jakožto základní zpřístupňující zkušenost povahu „*nevyhnutelnosti zásahu*“¹⁷⁸, se kterým člověk přistupuje ke skutečnosti, aniž by bolest dbala jakékoliv lidské „hodnotové řady“.¹⁷⁹ Bolest je kritériem evidence a ryzosti, tj. pravdivosti. Prostředkem a dějištěm vystupování a ukazování se toho, co je figurou, je válka, během níž se bolest dostává do nejčistší podoby.¹⁸⁰

---

¹⁷⁴ NOVÁK, A.: 2006, s. 87.

¹⁷⁵ JÜNGER, E.: Über der Schmerz. In: *Sämtliche Werke*, Bd. 7, 1980, s. 145. Cit.: „*Der Schmerz gehört zu jenen Schlüsseln, mit denen man nicht nur das Innerste, sondern zugleich die Welt erschließt.*“

¹⁷⁶ NOVÁK, A.: 2006, s. 87.

¹⁷⁷ Tamtéž.

¹⁷⁸ Tamtéž.

¹⁷⁹ Tamtéž, s. 88.

¹⁸⁰ Tamtéž.

5. Závěr

Cílem práce bylo poukázat na kritiku liberálně demokratických pozic Výmarské republiky, tak jak ji ve svých pracích načrtli Carl Schmitt a Ernst Jünger, a nadto určit podobnost a diferenci obou koncepcí v rámci revolučně konzervativního hnutí.

Pro závěrečnou fázi vilémovské éry a období Výmarské republiky je charakteristické intelektuální rozdělení mezi formy neokantianismu a proudy, které lze identifikovat jako druh neonietzscheovské *Lebensphilosophie*. Oba autory lze přiřadit k druhému z nich. V rámci Mohlerovy typologie, ponecháme-li stranou vyčlenění význačných členů, zařadíme jak Schmitta, tak i Jüngera k nacionálně revolučnímu okruhu. U Jüngera jde o specifický podproud vojáckého nacionalismu, který primárně vychází ze skutečnosti války a přikládá jí hlavní hodnotu, která dává životu smysl.

Carl Schmitt kritizuje liberalismus, který je podle jeho slov produktem ekonomicko-technologického myšlení, jehož hlavním cílem je, prostřednictvím ústavního zřízení, omezené vlády, racionálního řešení konfliktů, Rechtsstaatu, individuálních práv, neutralizovat politickou sféru, jejíž nejzazší rozhodnutí podle Schmitta primárně leží v rozeznání přítele a nepřítele v efektivním boji s nepřítelem. Nejvyšším cílem politického života je sebezachování národa, proto musí být stát připravený na stále možnou přítomnost válečného střetnutí. Válka má pro Schmitta existenční význam a je připraveností bojujících lidí na fyzické zničení nepřítele. Co je na lidském životě cenné, vychází z války a válečného stavu lidí, kteří jsou formováni velkými mytickými obrazy, neboť válečná – revoluční očekávání a exaltace jsou neodmyslitelnou součástí života, patří k jeho intenzitě a hýbou dějinami. Mýtus, nikoli racionalismus zakládá schopnost k činu a heroismu. Pouze v něm leží kritérium pro to, zda národ naplní svou historickou misi, k níž byla předurčena.

Schmittova pozornost se obrací ke konkrétní existenciální situaci lidského kolektivu a dává jí politický smysl na pozadí distinkce přítel/nepřítel. To je do velké míry dáno především jeho orientací k filozofickému existencialismu, jež tvoří základní kámen jeho sklonu k decizionismu. Právo je prostředkem státu a rozhodnutí se musí zakládat na autoritě, jež vyžaduje charismatickou osobnost. Takové osobnosti se podle Schmitta ze současného

politického života vytratily. Schmittovo pojetí suverenity je decisionistické – suverénem je ten, kdo rozhoduje o výjimečném stavu.

Obdobně i Jünger pracuje ve svém poválečném díle s předmětem válečného střetu. Válka je v Jüngerově pojetí dějinným zlomem, jejímž prostřednictvím došlo ke vzniku nového lidského pokolení a došlo k nahrazení epochy liberalismu a humanismu, tj. těch myšlenkových koncepcí, jež jsou pravému, „jinému“ Německu cizí. Jünger ve svém díle využívá symboliku, která má podle jeho slov souvislost s mytickým zobrazením světa. Mýtus integruje společnost a propůjčuje tvar jejímu budoucímu vývoji. Mýtus má také svou mobilizační povahu.

Proti liberalismu a humanismu a idejím roku 1789 staví Jünger koncept nadmoderny, který je úzce spjat s technikou. Technika je výrazovou projekcí určitého způsobu života a je primárně spojena s dělníkem, který prostřednictvím své celostní formy mobilizuje pomocí techniky svět. Poválečné období je vymezeno mobilizací nenormálních válečných podmínek, mezního stavu a v neposlední řadě krizově destruktivního potenciálu válečného hospodářství k tomu, aby byla nastavena technicky dokonale propojená celoplanetární krajina. Tato koncepce je pro Jüngerova antitezí k liberálně demokratickému zřízení a občanské společnosti.

Seznam literatury

BALAKRISHNAN, Gopal: *The Enemy: An Intellectual Portrait of Carl Schmitt*. London and New York: Verso, 2000.

BARŠA, Pavel: *Síla a rozum: spor realismu s idealismem v moderním politickém myšlení*. Praha: Filosofia, 2007

BALLESTREM, Karl a OTTMANN, Hennig: *Politická filozofie 20. století*. Praha: Oikoymenh: 1994.

BECKER, Hartmuth: *Die Parlamentarismuskritik bei Carl Schmitt und Jürgen Habermas*. 2. Aufl. mit einer neuen Vorbemerkung. Berlin: Duncker & Humblot, 2003.

BENDERSKY, W. Joseph: *Carl Schmitt, theorist for the reich*. Princeton: Princeton University Press, 1983.

BREUER, Stefan: *Anatomie der konservativen Revolution*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1993.

BREUER, Stefan: *Ästhetischer Fundamentalismus: Stefan George und der deutsche Antimodernismus*. Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1995.

BUSSCHE, von dem Raimund: *Konservativismus in der Weimarer Republik: Die Politisierung des Unpolitischen*. Heidelberg: Universitätsverlag Winter, 1998.

DYZENHAUS, David: *Law as politics: Carl Schmitt's critique of liberalism*. Durham (NC): Duke University Press, 1998.

FEST, Joachim: *Staatsstreich: Der lange Weg zum 20. Juli*. 5. Aufl. München: Siedler Verlag, 2004

HANSEN, Klaus a LIETZMANN, Hans (eds.): *Carl Schmitt und die Liberalismuskritik*. Opladen: Leske + Budrich, 1988.

HERMANNNS, Stefan: *Kritik am Parlamentarismus bei Carl Schmitt und die Utopie der Demokratie*. Frankfurt am Main: Peter Lang International Academic Publishers, 2011.

- JÜNGER, Ernst a SCHMITT, Carl: *Briefwechsel: Briefe 1930-1983*. 2. Aufl. Stuttgart: Klett-Cotta, 2012.
- JÜNGER, Ernst: *Der Arbeiter. Herrschaft und Gestalt*. In: *Sämtliche Werke*, Bd. 8, s. 3-197. Stuttgart: Klett-Cotta, 1981.
- JÜNGER, Ernst: *Der Kampf als inneres Erlebnis*. In: *Sämtliche Werke*, Bd. 7, s. 9-103. Stuttgart: Klett-Cotta, 1980.
- JÜNGER, Ernst: *Feuer und Blut*. 4. Aufl. Berlin: Frundsberg Verlag, 1929.
- JÜNGER, Ernst: *Über der Schmerz*. In: *Sämtliche Werke*, Bd. 7, s. 143-191. Stuttgart: Klett-Cotta, 1980.
- JÜNGER, Ernst: *Politische Publizistik: 1919 bis 1933*. Stuttgart: Klett-Cotta, 2001.
- JÜNGER, Ernst: *Storm of Steel*. London: Penguin Books, 2004.
- KAEMPFER, Wolfgang: *Ernst Jünger: Monographie*. Stuttgart: Metzler Verlag, 1981.
- KLEMPERER, von Klemens: *Konservative Bewegungen zwischen Kaiserreich und Nationalsozialismus*. München und Wien: R. Oldenbourg Verlag, 1962.
- KOLB, Eberhard: *The Weimar Republic*. 2nd ed. London and New York: Routledge, 2004.
- LANG, Heinrich: *Gesetzgebung in eigener Sache: Eine rechtstheoretische und rechtssystematische Untersuchung zum Spannungsverhältnis von Distanzgebot und Eigennutz*. Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 2007.
- McCORMICK, P. John: *Carl Schmitt's Critique of Liberalism. Against Politics as Technology*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- MEHRING, Reinhard: *Carl Schmitt: Aufstieg und Fall*. München: C. H. Beck, 2009.
- MEHRING, Reinhard: *Carl Schmitt, Der Begriff des Politischen: ein kooperativer Kommentar*. Berlin: Akademie Verlag, 2003.
- MOELLER van dem BRUCK, Arthur. *Das Dritte Reich*. 3. Aufl. Hamburg: Hanseatische Verlagsanstalt, 1931.

- MOHLER, Armin: *Die Konservative Revolution in Deutschland 1918-1932*. 5. Aufl. Graz: Leopold Stocker Verlag, 1999.
- NOVÁK, Aleš: *Dělník, nadčlověk, smrtelník: tři podoby lidství ve filozofické antropologii*. Praha: UK FHS, 2006.
- ROBERTSON, Ritchie: *The Cambridge Companion to Thomas Mann*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- SCHEUERMAN, E. William: *Carl Schmitt: The End of Law*. New York: Rowman & Littlefield, 1999.
- SCHMITT, Carl: *Der Hüter der Verfassung*. 4. Aufl. Berlin: Duncker & Humblot, 1996.
- SCHMITT, Carl: *Die Diktatur*. 2. Aufl. mit einem Anhang: *Die Diktatur des Reichspräsidenten nach Art. 48 der Weimarer Verfassung*. München und Leipzig: Duncker & Humblot, 1928.
- SCHMITT, Carl: *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*. 9. Aufl. München und Leipzig: Duncker & Humblot, 1996.
- SCHMITT, Carl: *Legality and Legitimacy*. Durham (NC): Duke University Press, 2004.
- SCHMITT, Carl: *Pojem politična*. Praha: Oikoymenh, 2007.
- SCHMITT, Carl: *Political Romanticism*. Cambridge (MA): MIT Press, 1986.
- SCHMITT, Carl: *Politická theologie*. Praha: Oikoymenh, 2012.
- SCHMITT, Carl: *Římský katolicismus a jeho politická forma*. Praha: Oikoymenh, 2013.
- SCHMITT, Carl: *Verfassungslehre*. 9. Aufl. Berlin: Duncker & Humblot, 2003.
- SCHWAB, George: *The Challenge of the Exception: An Introduction to the Political Ideas of Carl Schmitt between 1921 and 1936*. Westport (CT): Greenwood Press, 1989.
- SONTHEIMER, Kurt: *Antidemokratisches Denken in der Weimarer Republik: die politischen Ideen des deutschen Nationalismus zwischen 1918 und 1933*. 4. Aufl. München: Deutscher Taschenbuch Verlag, 1994.

URVÁLEK, Aleš: *Dějiny německého a rakouského konzervativního myšlení*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2009.